

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:

Master i utdanningsvitenskap
(kroppsøving/idrett)

Vårsemesteret, 2015, åpen

Forfatter: Joar Gjerde

.....

(signatur forfatter)

Veileder: Rune Giske

Tittel på masteroppgaven: Felles mentale modeller i internasjonale håndballteam- en kvalitativ analyse av landslagstreneres oppfatninger.

Engelsk tittel: Shared mental models in international handballteams- a qualitative analysis of national team coaches` perceptions.

Emneord:

Felles mentale modeller, felles forståelse, internasjonale håndballteam, roller, koordineringsevne, samhandlingstrening

Antall ord: 24287

+ vedlegg/annet: 987

Stavanger, juni 2015.

Forord

Denne oppgaven er gjennomført som en del av masterstudiet i utdanningsvitenskap ved Universitetet i Stavanger. Temaet er felles mentale modeller i internasjonale håndball team. Denne utredningen kommer som et resultat av mitt brennende engasjement for håndball som idrett, og at jeg har et sterkt ønske om en gang å bli en internasjonal håndballtrener. Jeg er sikker på at kunnskapen som denne oppgaven har generert har ført meg et steg nærmere denne målsetningen.

Arbeidet med oppgaven har vært engasjerende, interessant og lærerikt. Jeg har fått anledningen til å fordype meg i et tema mange har et forhold til, men likevel ikke helt klarer å sette akademiske ord på. Ved utarbeidelsen har jeg opplevd stor interesse fra min faglige krets. Det er flere som har ytret ønske om å lese oppgaven for å få kunnskap om felles mentale modeller. Dette er noe som har gitt meg ekstra motivasjon til å prøve å få et godt sluttprodukt.

Det er flere jeg vil benytte anledningen til å takke. Jeg retter et stort takk til min veileder, Rune Giske, for fantastisk veiledning gjennom hele denne prosessen. Samtidig vil jeg rette et stort takk til mine medstudenter på «datarommet», som har lettet hele prosessen med sosiale avbrekk og konkurranser. Avslutningsvis ønsker jeg å takke min anonyme landslagstrenerer som alle har stilt opp, samt gitt meg et fantastisk empirisk materiale å jobbe med.

Jeg håper leseren finner oppgaven like interessant som meg. God lesning!

Stavanger, 15. Juni 2015

Sammendrag

Denne masteroppgaven handler om felles mentale modeller (FMM) i internasjonale håndball team. Hensikten med oppgaven var å utforske hvordan og på hvilken måte landslagstrenerne i internasjonale håndballteam tilrettelegger for danning av felles forståelse knyttet til FMM. Oppgaven tar sikte på å belyse hvordan trenerne stimulerer til FMM i teamet, og hvordan de klargjør spillernes rolle i denne FMM.

Eksisterende faglitteratur angående FMM, "situational awareness", implisitt koordinasjon, krysstrening og rolleforståelse har vært benyttet for å besvare problemstillingene.

For å belyse problemstillingene har det blitt gjennomført et eksplorerende casestudium i form av tre kvalitative forskningsintervju med tre landslagstrenerne.

Analysene indikerte at FMM har en sentral rolle i alle de respektive teamene. Landslagstrenerne utøver systematisk samhandlingstrening med mål om å utvikle felles forståelse for FMM. Dette blir blant annet gjennomført ved å benytte video samt kommunikasjon under og etter framvisning av videoklippene, for å øke den indre forutsigbarheten i handlingsmønsteret og koordineringsevnen mellom teammedlemmer. Funnene viste videre at trenerne utvikler en motstanderspesifikk FMM med utgangspunkt i motstanderteamets svakheter.

Samtlige trenere belyser viktigheten av å sikre seg rolleforståelse, ettersom teamets medlemmer må vite hvilke plikter og arbeidsoppgaver de har innenfor FMM's rammer. Gjennom individuelle og kollektive møter sikrer trenerne rolleforståelse og rolleaksept. Det ble videre identifisert data som tilsier at rolletvetydighet korrelerer med manglende felles forståelse for FMM.

Nøkkelord: Felles mentale modeller, felles forståelse, internasjonale håndballteam, roller, koordineringsevne, samhandlingstrening.

Innhold

1 Innledning	1
2 Teoretisk grunnlag	3
2.1 Felles mentale modeller (FMM).....	3
2.2 Situational awareness.....	4
2.3 Rolleforståelse og FMM.....	5
2.3.1 Krysstrening.....	7
2.4 Betydningen av FMM.....	8
2.4.1 Implisitt koordinasjon.....	8
2.4.2 Team interdependence.....	9
2.4.3 Opportunity for coordination.....	9
2.4.4 Team decision making.....	10
2.4.5 Kommunikasjon.....	10
2.4.6 Felles kognisjon.....	11
2.4.7 Konseptuelt rammeverk for danning av felles forståelse.....	12
2.4.7.1 Pre-prosess fasen.....	12
2.4.7.2 Inn-prosess fasen:.....	12
2.4.7.3 Post-Prosessen.....	13
3 Problemstillinger	14
4 Metode	15
4.1 Valget av metode.....	15
4.2 Kvalitativ metode.....	16
4.3 Kvalitative forskningsintervju.....	16
4.3.1 Semi-strukturerte intervju.....	17
4.4 Tematisk Intervjuguide & pilot intervju.....	17
4.5 Utvalg.....	19
4.6 Gjennomføring av intervju.....	19
4.7 Transkribering og analyse av det empiriske materialet.....	20
4.8 Forskningsetiske overveielser.....	21
4.8.1 Informert samtykke.....	22
4.8.2 Konfidensialitet.....	22
4.9 Validitet og reliabilitet.....	23
5 Diskusjon og resultat	25
5.1 P1: På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet.....	25
5.1.1 Gjentakelser av taktiske aspekter i treningssammenheng.....	25
5.1.2 Motstander spesifikke FMM.....	29
5.1.3 Eksplisitt og implisitt koordinasjon.....	34

5.1.4	Dyadiske FMM	40
5.1.5	Strategi for å fremme FMM	42
5.1.6	Video for å fremme FMM.....	43
5.2	P2: På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i de FMM?	49
5.2.1	Roller.....	49
5.2.2	Rolleforståelse.....	49
5.2.3	Rolletvetydighet	53
5.2.4	Krysstrening	56
6	Oppsummerende konklusjon og fremtidige undersøkelser	59
6.1	På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet?	60
6.2	På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i denne FMM?	61
6.3	Fremtidige undersøkelser	62
	Referanser	63
7	Vedlegg.....	67
7.1	Vedlegg 1 intervjuguide.....	67
7.2	Vedlegg 2: Informert samtykke	70
7.3	Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD.....	72

Figurliste

Figur 6-1	Applock bevegelse	30
-----------	-------------------------	----

1 Innledning

Etter en aktiv karriere som spiller på høyt ferdighetsnivå i håndball har jeg dannet meg tanker om en eventuell trenerkarriere. Videre har jeg reflektert over hvilke temaer jeg må studere som kan gjøre meg best mulig rustet for oppgaven. Håndball er en kompleks idrett, og detaljer i innlæring av forsvarsspill, angrepsspill og kontringsspill vil være avgjørende for prestasjon i idretten. Dette kan eksemplifiseres gjennom at et godt forsvarsspill påvirker kontrings og angrepsspillet i positiv retning. Eksempelvis kan et håndballteam med godt forsvarsspill få «enkle» mål i form av kontringer, noe som videre vil kunne avlaste det etablerte angrepet.

Som elitespiller i håndball trener man nesten hver dag for å bedre prestasjonene, og da både som team og individuelt som spiller. Det virker å forekomme at hovedandelen av treningsarbeidet for eliteteam rettes inn mot hvordan teamet kan øke prestasjonen, framfor hos hvert enkelt individ. Teamtrening har vært et fokusområde for alle de elitetrenerne og landslagstrenerne jeg har spilt under. Det virker til tross for dette å forekomme få vitenskapelige studier som belyser hvordan eliteteam i håndball tilrettelegger for felles forståelse og samhandling innad i teamet. Forskningen som eksisterer knyttet til teamprestasjoner og teamtrening indikerer at team med bedre felles forståelse av teamet og oppgaven kan skilte med betydelig bedre prestasjon enn team som ikke har denne felles forståelsen (Cannon-Bowers, Salas, & Converse, 1993; Klimoski & Mohammed, 1994). Denne felles forståelsen knyttet til teamet og oppgaven blir i følge Cannon-Bowers et al. (1993) begrepsfestet som felles mentale modeller.

For håndballspillere i internasjonal sammenheng er fysiske egenskaper sentralt, men like viktig er hvordan spillerne koordinerer sine handlinger sammen med sine medspillere. Treningslæren presenterer metoder for hvordan man kan øke de fysiske egenskapene som er nødvendige for å kunne prestere på høyt nivå. Det blir nøye forklart hvor mye og hvordan man skal trene for å utvikle disse egenskapene. Mengde, intensitet og hyppighet er sentrale begreper i treningshverdagen til en toppidrettsutøver. Derimot finnes det ingen empiri eller retningslinjer for hvordan man skal innlære en FMM i ett håndballteam. Hvordan et team samarbeider og hvordan spillerne oppfatter situasjoner kan være avgjørende for resultatet i kamp. Med bakgrunn i at det er teamet som presterer og ikke enkeltindividet så er det derfor tenkt at FMM har en fremtredende rolle i internasjonale håndballteam.

Hensikten med denne undersøkelsen er å belyse hvordan landslagstrenerne i internasjonale håndballteam tilrettelegger for dannning av felles forståelse knyttet til den FMM man ønsker å

utøve. Det vil bli belyst hvordan trenere jobber i treningssammenheng for denne dannelsen, og om det overhode eksisterer noen FMM i team på topp internasjonalt nivå.

2 Teoretisk grunnlag

Forskning rundt felles mentale modeller (FMM) og teamprestasjoner er mest fremtredende innenfor luftfart og i militær sammenheng (Salas, Cooke, & Rosen, 2008; Salas, DiazGranados, et al., 2008). Cannon-Bowers & Bowers (2006) hevder at det finnes overføringsverdi mellom eksempelvis marinejegerteam og idrettsteam. Grunnen er at teammedlemmene er gjensidig avhengige av hverandre i oppgaveløsning. Videre har teamene liten mulighet til å planlegge adekvate handlinger ved hjelp av eksplisitt kommunikasjon under ytelsen (ibid). Tidligere undersøkelser viser til at team som har bedre felles forståelse av teamet og oppgaven kan skilte med bedre prestasjon, og vice versa (Cannon-Bowers et al., 1993; Klimoski & Mohammed, 1994). Felles forståelse delt av teammedlemmer blir i følge Cannon-Bowers et al. (1993) begrepsfestet som FMM. Videre definerer Cannon-Bowers et al. (1993) FMM som:

”Knowledge structures held by members of a team that enable them to form accurate explanations and expectations for the task, and, in turn, to coordinate their actions and adapt their behavior to demands of the task and the other team members”
(Cannon-Bowers et al., 1993) s 228.

Denne definisjonen ovenfor tydeliggjør sammenhengen mellom FMM og teamprestasjoner. For å oppnå nøyaktighet og punktlighet bør hvert medlem av teamet vite hvor og når ulike handlinger skal utøves, samt hvilke handlinger andre teammedlemmer er i ferd med å utøve (Gershgoren, 2012). Blir en slik «sharedness» etablert i team, vil medlemmene kunne være i stand til å skape forventninger knyttet til hvordan teamet skal opptre, samt hvordan man skal forholde seg til de andre medlemmene av teamet (ibid).

2.1 Felles mentale modeller (FMM).

Militære team som befinner seg i krigssituasjoner blir daglig utfordret i form av ulike kognitive oppgaver. Teamet må kontinuerlig kunne innhente informasjon fra miljøet de befinner seg i, gjenkjenne ulike situasjoner og huske relevant informasjon fra tidligere erfaringer (Wilson, Salas, Priest, & Andrews, 2007). Informasjonen som innhentes fra miljøet er en avgjørende faktor for om man i militær sammenheng skal eliminere ett mål (ibid). Informasjonen som innhentes fra miljøet skal bearbeides kognitiv, for så i neste ledd koordineres sammen med andre teammedlemmer. Dette koordineringssamspillet mellom medlemmer er avgjørende for resultatet (ibid). Wilson et al. (2007) hevder at kognitive prosesser i team krever en kollektiv innsats og en kollektiv plan. For at teamet skal lykkes i

oppgaver er teamets medlemmer nødt til å dele en FMM (ibid). Sartre (1959) refererer til Giske, Rodahl, & Høigaard, 2015 som hevder at det er umulig å forstå individuelle fotballspillers handlinger uten kunnskap om teamets kollektive retningslinjer. Kollektive retningslinjer for hvordan systemet skal gjennomføres kan bli begrepsfestet som en FMM. Dersom teamet har klare retningslinjer på hvordan man skal fremtre i kampsituasjoner, kan dette indikere at trenerne anvender seg av en FMM.

På høyt ferdighetsnivå er det grunnlag for å hevde at teammedlemmers handlinger i etablerte situasjoner styres av en kollektiv plan. Dette avhenger av at teammedlemmenes roller er definert i forkant og videre at medlemmene aksepterer sin tildelte rolle. Den kollektive planen vil øke forutsigbarheten mellom spillerne, noe som videre vil føre til mer effektiv samhandling innad i teamet (Gershgoren, 2012; Giske & Børgesen, 2003). Dersom teammedlemmenes bevegelser synes å være relativt ensartet i etablerte faser av spillet (etablert forsvar og etablert angrep), kan dette være en indikasjon på planlagt samhandling (Giske & Børgesen, 2003).

FMM er en multi-dimensjonal konstruksjon som fører til at teammedlemmer klarer å danne nøyaktige forklaringer og forventninger til oppgaven (Wilson et al., 2007). FMM åpner for en mulighet til å trekke slutninger, antesipere og forstå fenomener, samt avgjøre hvilke handlinger som skal iverksettes. Det overnevnte gjør det mulig for teammedlemmer å kontrollere gjennomføring, og videre erfare hendelser varierende (Johnson-Laird, 1983).

FMM omhandler hvordan team tilpasser seg, koordinerer og forutser situasjoner da teamet har gjensidige forventninger til hverandre. Når det oppstår en ny situasjon, vil team som ikke har presise strategier måtte stole på eksisterende forventninger om teamet og oppgaven for å kunne avgjøre hvilke handlinger som skal fattes. For dannelse av like forventninger kreves det at teammedlemmer registrerer og tolker ulike situasjoner likt. Det overnevnte forklarer Klein (1999) ved hjelp av begrepet «Situational awareness».

2.2 Situational awareness

Situational awareness (SA) omhandler at man skal være bevisst over hva som skjer rundt seg slik man kan forstå hvordan informasjon, egne handlinger og hendelser vil påvirke oppgaven og teamet. Teammedlemmer som har opparbeidet ekspertise kan oftest dele opp beslutninger og velge den som er mest adekvat for oppgaven som skal løses (Klein, 1999). Grunnen til det er at man har vært i en tilsvarende situasjon tidligere, noe som fører til at man implisitt vet hvordan man skal handle med henhold til oppgaven (ibid). I slike tilfeller vil SA bli dannet

intuitivt eller gjennom mentale simuleringer. Erfaring opparbeidet ved å ha vært i tilsvarende situasjoner tidligere gjør at det ligger latent for de mest erfarne teammedlemmene å velge riktig beslutning (ibid).

I løpet av en håndballkamp må spillerne kontinuerlig fatte beslutninger, noen ganger vil en situasjon minne oss på noe som har skjedd tidligere. Man vil da i følge Klein (1999) anvende seg av eksisterende informasjon for å finne ut hvordan situasjonen skal løses. Kompleksiteten i håndballspillet medfører i at situasjoner ofte vil oppleves som tvetydige, noe som indikerer at det finnes flere alternativer for hvordan en situasjon skal løses. Klein (1999) hevder da at man må veie opp de forskjellige alternativene, for så i neste ledd velge den beslutningen som er mest adekvat for oppgaven.

Til tider vil mengden med tilgjengelig informasjon i en oppgave som forekommer i et kompleks miljø bli for mye for uerfarne teammedlemmer som skal fatte beslutninger. Beslutningene blir vanskelige å fatte på bakgrunn av at informasjonen er vanskelig og prosessere. Dette kan resultere i en overbelastning av informasjon, noe som videre kan ha en negativ påvirkning på deres SA (Klein, 1999).

I visse tilfeller kan teammedlemmer oppleve situasjoner forskjellig, noe som videre kan føre til at de utfører uforutsigbare handlinger. Dette kan påvirke teamets effektivitet i negativ retning. Gershgoren (2012) hevder at tilpasningsevnen til endringer i dynamiske situasjoner viser seg å være viktig for effektive team. Det at teammedlemmer tilpasser seg endringer, oppfatter og har en felles forståelse av ulike situasjoner fører til økt effektivitet i teamet (Gershgoren, 2012; Klein, 1999). FMM innad i teamet vil kunne medføre i at spillerne har klare roller enten i et forsvarssystem eller et angrepssystem. Dersom spillerne har klare roller og jobber etter en FMM vil det øke forutsigbarheten hos medspillerne, noe som implisitt fører til økt samhandling og mindre misoppfatninger (Gershgoren, 2012).

2.3 Rolleforståelse og FMM.

Hemphill & Rush (1952) hevder at teammedlemmer som deler en felles forståelse av sine funksjoner og rolleansvar, kan skilte med økt effektivitet. For å forstå FMM imellom teammedlemmer, må vi forstå miljøet og den informasjonen som blir delt mellom dem. Deretter må man tillate forming av presise forklaringer og forventninger angående oppgaven og teamet (Foushee, Lauber, Baetge, & Acomb, 1986). Carron & Brawley (2008) hevder at en rolle beskriver hva som forventes av et individ i bestemte sosiale situasjoner. Dersom teammedlemmer formes i ulike roller hevder Reimer, Park, & Hinsz (2006) at spillerne har

bestemte ansvarsområder. Videre beskrives det at spillerne også får en felles forståelse av hvordan man skal utføre ulike handlinger i samspill med sine teammedlemmer. Grunnen er at det etableres forventninger knyttet til hvordan spillernes handlinger påvirker hverandre (Reimer et al., 2006). Det å kunne tilpasse seg med henhold til sine teammedlemmers handlinger, styrker og svakheter viser seg å være avgjørende for effektive team (Bourbousson, Poizat, Saury, & Seve, 2010; Reimer et al., 2006). En slik tilpasningsevne vil kreve at medlemmene av teamet har kjennskap til og kunnskaper om de andre medlemmene sine ferdigheter og roller innad i teamet (ibid).

I følge Cannon- Bowers et al. (1993) er gjensidig forventning om oppgavene innad i teamet den mest hensiktsmessige forklaringen på hvordan team koordinerer, adapterer og forutser situasjoner. Reimer et al. (2006) hevder at det er kritisk at teammedlemmer kan forutse andre teammedlemmers handlinger og oppførsel. Dette kan være grunnen til hvorfor teamtrening ofte har som hovedmål å danne en felles forståelse av oppgaver, timing i bevegelser og kommunikasjon mellom teammedlemmer (Giske et al., 2015; Reimer et al., 2006). Ved utvikling av gjensidig forventning hos medspillere er det viktig at spillerne selv har en innebygd forståelse av rollen man selv besitter. Reimer et al. (2006) foreslår at dersom man tildeler teammedlemmer bestemte roller, vil det legge til rette for samhandling innad i teamet. Grunnen er at tvetydigheten knyttet til arbeidsoppgaver blir redusert. Dersom treneren former teammedlemmer i en rolle, vil rolleinnhaveren ha spesifikke arbeidsoppgaver og områder. Denne formingen vil også medføre i en reduksjon av uklarheter om hvem som skal gjøre hva. Team som har en klar rollefordeling vil lettere kunne koordinere sine handlinger med hverandre.

Beauchamp, Bray, Eys, & Carron (2005) hevder at forståelse av den rollen man har i teamet er kritisk for at man skal være effektiv i den rollen man besitter. Den samme undersøkelsen forteller også at rolleaksept og utøverens tilfredshet henger nøye sammen (ibid). Carron & Brawley (2008) støtter dette, og hevder at utøverne i suksessfulle team opplever en høy form for rolleklarhet. Beauchamp et al. (2005) hevder at dersom medlemmene i et team ikke har en klar forståelse for egen rolle vil dette påføre store utfordringer for både rolleinnhaveren og andre medlemmer i teamet. Det har blitt funnet en assosiasjon mellom rolletvetydighet og misnøye blant utøvere i teamidretter (Beauchamp et al., 2005; Eys, Carron, Beauchamp, & Bray, 2003). Tvetydighet angående roller viser til en mangel på tydelig informasjon knyttet til den bestemte rollen i et team (Kahn, Wolfe, Quinn, Snoek, & Rosenthal, 1964). Eys et al. (2003) hevder at rolletvetydighet vil påvirke teamets evne til å koordinere handlinger og deres

evne til å forutse medspillernes handlinger i en negativ retning. FMM er god måte å forstå hvordan lag kan koordinere og tilpasse sine handlinger i dynamiske miljø (ibid).

Den presenterte litteraturen indikerer at avklarte roller er viktig med tanke på tilfredshet i teamet, og en forutsetning for å etablere en felles forståelse. Dette er nyttig kunnskap for trenere, ettersom det er trenerne som har ansvar for å implementere teamets systemer, samt definere rollene for det utøvende systemet innad i teamet. (Beauchamp et al., 2005). Som trener kan man ikke bare tildele spillerne roller, man må sikre seg at spillerne både aksepterer og forstår den tildelte rollen (ibid).

Giske et al. (2015) gjennomførte et kvantitativt studie av 231 mannlige elitespillere i ishockey og håndball. Målet med studien var å avklare om FMM er relatert til hvordan team gjennomfører team oppgaver på elitenivå. I studien kommer det frem at alle spillere opplevde lav rolletvetydighet innad i teamet. Dette kan forklares av at kun 3% av spillerne hevdet at de hadde spilt i ulike posisjoner i løpet av sesongen. Lav rolletvetydighet blir betraktet som essensielt ved utvikling av FMM i lagidretter (ibid). Elitespillere i håndball er gjensidig avhengige av hverandre, og rollene som blir tildelt er forskjellige. Innad i teamet bør rollefordelingen være basert på en modell som definerer forholdet mellom de ulike rollene (ibid). Faglitteraturen til Volpe, Cannon-Bowers, Salas, & Spector (1996) viser til treningsmetoden krysstrening for å fremme forståelse for egen og andre teammedlemmers rolleansvar.

2.3.1 Krysstrening

En hensiktsmessig treningsmetode for fremme forståelse for andre teammedlemmers roller er krysstrening. Krysstrening innebærer at man trener i andre posisjoner enn man normalt spiller. Denne treningsmetoden har som mål at hvert teammedlem skal bli trent i oppgavene, pliktene og ansvaret til sine teammedlemmer (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). Dette kan eksemplifiseres gjennom at en midtre bakspiller inntar rollen som linjespiller på trening, og vice versa. Teammedlemmene bytter roller og gjennomfører hverandres oppgaver. Denne treningen skal i følge Cannon- Bowers & Bowers (2006) medføre i at teammedlemmer lærer og forstår kravene til sine medspillere, noe som kan bedre samhandlingsevnen til teamet (ibid). Målet med denne type trening er at man skal gi hvert medlem av teamet en forståelse av hvordan hele teamet fungerer og videre hvordan egne plikter og oppgaver påvirker resten av teamet (Giske et al., 2015; Volpe et al., 1996).

Krysstrening skal i følge Volpe et al. (1996) sine undersøkelser være et hjelpemiddel for å fremme utviklingen av presise mentale modeller, noe som øker effektiviteten og yteevnen til teamet (ibid). De ferdighetene og kunnskaper teammedlemmene opparbeider seg gjennom krysstrening blir referert til som interposisjonskunnskap (IPK). IPK er den kunnskapen et teammedlem har angående roller, oppgaver og atferdsmønstre hos andre teammedlemmer i ulike samhandlingssituasjoner (Volpe et al., 1996). I følge Volpe et al. (1996) vil team som har gjennomgått krysstrening bruke mer effektive kommunikasjonsstrategier og kommunisere mer på eget initiativ. Dette sammenlignet med team som ikke benyttet seg av denne treningsmetoden. Det overnevnte ses på som viktig for teams effektivitet. Dette da det som kjennetegner koordinerte og effektive team er at teammedlemmene forutser informasjonsbehovet, og på eget initiativ tilbyr teammedlemmer informasjon når oppgaven krever det (ibid).

2.4 Betydningen av FMM

2.4.1 Implisitt koordinasjon

Gershgoren (2012) hevder at FMM kan beskrives som en dynamisk og kognitiv prosess som tilrettelegger for å opprettholde koordineringsevnen til teamet selv når muligheten for verbal kommunikasjon er begrenset. Cannon-Bowers, salas & Converse (1993) utdyper at en felles kognisjon knyttet til oppgaven forklarer hvordan team klarer å være effektive uten mulighet for eksplisitt kommunikasjon. Flere empiriske undersøkelser har blitt gjennomført innen ulike teamidretter, hvor samtlige bekrefter at FMM har stor betydning for et teams effektivitet (Bourbousson et al., 2010; Gershgoren, Medeiros Filho, Tenenbaum, & Schinke, 2013; Giske et al., 2015) Det som kjennetegner effektive team er at teammedlemmene deler FMM av ulike situasjoner. Teamet vil da kunne opprettholde høy prestasjon selv om man er i stressede situasjoner hvor man har reduserte muligheter for kommunikasjon (Cannon-Bowers et al., 1993). Dette blir kalt implisitt koordinering (ibid). Ward & Eccles (2006) hevder at implisitt koordinasjon beskriver et teams evne til å koordinere sine handlinger når det er begrensede muligheter for verbal kommunikasjon. Dersom man befinner seg i stressende og krevende situasjoner vil implisitt koordinering være en betydelig fordel (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). Gershgoren et al. (2013) hevder at åpen kommunikasjon kan være en indikasjon på at teamet mangler FMM, og videre at denne kommunikasjonsformen virker som en kompensierende metode når teammedlemmene ikke mestrer å koordinere implisitt. Team som anvender seg av implisitt koordinasjon skal i følge Cannon-Bowers et al. (1993); Ward & Eccles (2006) være i stand til å opprettholde høy prestasjon selv om man er i pressede og

stressende situasjoner, hvor man har begrensede muligheter for verbal kommunikasjon. Disse begrensede mulighetene forekommer ofte i løpet av en håndballkamp. Cannon-Bowers et al. (1993) hevder at FMM vil bidra til at teammedlemmer kan antesipere hva som kommer til å skje fortløpende i oppgaveløsning. Tannenbaum, Salas, & Cannon-Bowers (1996) hevder videre at FMM vil kunne medføre til at teammedlemmer kan koordinere implisitt, og med dette raskere tilpasse seg til endringer i miljøet. Det at man tilpasser seg endringer og har en felles forståelse av situasjoner vil i neste ledd øke effektiviteten til teamet (Gershgoren, 2012).

2.4.2 Team interdependence

Cannon- Bowers & Bowers (2006) hevder at teammedlemmer er gjensidig avhengige av hverandre i oppgaveløsning. Dette avhengighetsforholdet forklares ut i fra fire kategorier. Den mest komplekse av disse kategoriene er «team interdependence». Her må teammedlemmer i fellesskap diagnostisere og problemløse situasjoner for å fullføre oppgaven på en hensiktsmessig måte (ibid). Denne typen av samhandling mellom teammedlemmer betraktes som den mest komplekse fordi medlemmene må samhandle hyppig og kontinuerlig (ibid). På den andre siden så er team som er innenfor denne kategorien ofte de som er mest tilpasningsdyktige. Cannon- Bowers & Bowers (2006) hevder at rollene i slike team overlapper hverandre. Dermed kan teammedlemmer kompensere for hverandres svakheter. Tilpasningsdyktighet i forhold til teamet og sine teammedlemmer blir sett på som en nøkkelfaktor for effektiv samhandling innad i teamet (Cannon-Bowers & Salas, 1998; Cannon- Bowers & Bowers, 2006).

2.4.3 Opportunity for coordination

Videre beskriver Cannon- Bowers & Bowers (2006) at avhengighetsforholdet mellom teammedlemmer ikke bare kan forklares ut i fra fire kategorier. De presenterer en ny dimensjon som heter «Opportunity for coordination». Denne dimensjonen forklarer at team kan oppleve en reduksjon i oppgavegjennomføringen, grunnen er at spillerne innad i teamet har begrensede muligheter til å koordinere sine handlinger med hverandre under spillets gang. En viktig faktor for koordinering underveis i spillet er kommunikasjon (ibid). Internasjonale spillere i håndball har mange muligheter for eksplisitt kommunikasjon (Stopp i spillet, time-out), men i stressende og pressede situasjoner må spillerne handle raskt og hensiktsmessig. I disse situasjonene har spillerne ingen mulighet for eksplisitt kommunikasjon, i disse situasjonene vil evnen til å koordinere implisitt være avgjørende for effektiv samhandling. Implisitt koordinering omhandler å tilpasse sin atferd med tanke på eksisterende kunnskap om oppgaven og laget (ibid). I slike situasjoner vil det være avgjørende at spillerne har en delt

oppfattelse om hva som er en hensiktsmessig løsning av oppgaven. I følge Cannon- Bowers & Bowers (2006); Reimer et al. (2006) vil FMM bidra til at spillerne selv under stressende og krevende situasjoner vil kunne koordinere bedre og vice versa.

2.4.4 Team decision making

Orasanu (1990) benyttet i sin undersøkelse FMM for å belyse hvordan team løser ulike problem eller situasjoner. I følge Orasanu (1990) må teammedlemmer utvikle en felles forståelse av situasjoner og problemer som kan oppstå under ytelse. Videre må man definere problemet og deretter danne strategier og planer for hvordan problemet eventuelt skal løses. FMM vil kunne bidra til en mer effektiv løsning av disse «felles problemene» eller «felles situasjonene». FMM kan medføre i en utvikling av en delt forståelse av problem, mål, informasjonssignaler, strategier og spillerroller (ibid).

En analyse av cockpitmannskap støtter opp om Orasanu (1990) sin hypotese relatert til felles problemmodulering i ”team decision making” (TDM). Effektive mannskap hadde kommunikasjonsmønstre som var ulike fra de som viste seg å være ineffektive. Det er viktig å påpeke at det ikke refereres til kvantiteten av kommunikasjon, ettersom den var lik for alle team. Orasanu (1990) konkluderte i sin studie med at de effektive mannskapene mest sannsynlig hadde utviklet en FMM av problemer/situasjoner som skulle løses. Det hevdes at utviklingen av modellen var den medvirkende årsaken til prestasjonsforbedringen (ibid).

2.4.5 Kommunikasjon

Effektiv kommunikasjon er vesentlig dersom eksempelvis et forsvar skal kunne samhandle hensiktsmessig. Spillet endrer seg kontinuerlig, noe som medfører i at kommunikasjonen må være tydelig og effektiv. Tar man utgangspunkt i Orasanu (1990) sin studie, ser man at det ikke var mengden kommunikasjon som var av betydning, men hvor effektiv kommunikasjonen var. Trenere i håndball påpeker ofte at man skal kommunisere kontinuerlig når man eksempelvis spiller forsvar. Mengden av kommunikasjon virker å være irrelevant, teamene bør danne en FMM angående hvordan man skal løse ulike situasjoner i etablert forsvar. Spillerne må forberede seg på trening slik at de vet hvordan de skal reagere på det som blir kommunisert fra andre gjennom simuleringer. Forskning foreslår at prestasjoner og beslutningstaking i team kan forklares ut fra FMM av teamet og oppgaven. Med denne påstanden som utgangspunkt kan man si at effektive prestasjoner i teamet krever at teamets medlemmer har felles overlappende kognitive forestillinger for rolleansvar, oppgavens krav og prosedyre (Cannon-Bowers et al., 1993).

Wilson et al. (2007) hevder at effektivt teamsamarbeid er essensielt når man skal koordinere sine handlinger med andre, og når teammedlemmer er gjensidig avhengige av hverandre. Dette gjelder særlig når medlemmer av teamet befinner seg i situasjoner som kan betraktes som kaotiske eller tvetydige. Slike situasjoner inntreffer ofte i en håndballkamp. Trenerne bygger ofte opp forsvarsspillet etter en bestemt formasjon eller filosofi. Tar man utgangspunkt i forsvarsformasjonen 6:0, så har hver spiller ofte en sone man har ansvar for. Når en motspiller beveger seg ut av sonen, skal man overlevere spilleren til medspiller for så ta nye arbeidsoppgaver i forsvaret. De beste angrepsspillerne i verden er meget gode til å bytte soner i sine satsninger. Dette kan skape tvetydighet for forsvarsspillerne. Treneren og spillerne må definere ansvarsområder og må sammen kommunisere for å finne løsninger for hvordan man skal løse ulike situasjoner. Wilson et al. (2007) hevder at dersom teammedlemmer anvender seg av kommunikasjon i problemløsning vil dette kunne utvikle en felles kognisjon med henhold til oppgaven som skal løses. Det er viktig å påpeke at dersom trenere gir nødvendig informasjon via kommunikasjon, må man forsikre seg at informasjonen blir mottatt og tolket riktig (ibid). Mistolkning av informasjon kan skape forvirring, og det vil også kunne medvirke i dårligere samhandling (ibid).

2.4.6 Felles kognisjon

Utvikling av felles kognisjon vil føre til at lagmedlemmer lettere kan koordinere sine handlinger med andre medlemmer av teamet (ibid). Når teammedlemmer mangler en felles forståelse om oppgaven og omgivelsene i miljøet, vil det kunne påvirke effektiviteten og samarbeidet i laget, negativt (ibid). Cannon-Bowers, Salas, & Converse (1990); Gershgoren (2012) hevder at ideen bak felles kognisjon er at lagmedlemmene skal få en forståelse av hvordan implisitt koordinasjon kan være et hjelpemiddel for at teamet skal nå sitt fulle potensial. Forfatterne viser til at dette er særs viktig i intrikate og dynamiske situasjoner/sammenhenger, hvor det kan finnes usikkerhet angående hvilke avgjørelser som skal fattes. Teammedlemmenes evne til å tilpasse seg endringer i disse dynamiske/intrikate situasjonene viser seg å være av stor betydning for et teams effektivitet (Gershgoren, 2012; Rouse, Cannon-Bowers, & Salas, 1992). Gjennom tilrettelegging av lagmedlemmenes forventning angående oppgaven, og hva laget trenger i gitte situasjoner, kan lag som etablerer FMM opprettholde team koordinering selv når tilpasninger er nødvendig (Cannon-Bowers et al., 1990; Cannon-Bowers et al., 1993; Eccles & Tenenbaum, 2004).

2.4.7 Konseptuelt rammeverk for danning av felles forståelse

Eccles & Tenenbaum (2004) har foreslått et konseptuelt rammeverk som forklaring på hvordan teammedlemmer utvikler en felles forståelse for det utøvende systemet. Dette rammeverket ses på som en viktig del for utvikling av felles forståelse og for teamets koordinering (ibid). Eccles & Tenenbaum (2004) hevder at en felles forståelse for teamets oppgaver dannes gjennom tre ulike teamprosesser. Disse prosessene oppstår før (prior), under (during) og etter (post) handlinger. Disse tre prosessene er i følge Ronglan (2000) en kontinuerlig syklus.

2.4.7.1 *Pre-prosess fasen*

I pre-prosessen gjennomfører teamet ulike aktiviteter for å fremme felles forståelsen. Dette kan eksemplifiseres gjennom at teamet danner kollektive målsettinger, og etablerer roller og normer innad i teamet. Videre i denne fasen vil det være viktig at spillerne og trenerne sammen utvikler et samarbeid angående planlegging. Dette kan eksemplifiseres gjennom at man sammen danner felles mentale planer, felles taktikk forståelse og spille filosofi. De overnevnte aktivitetene har vist seg som hensiktsmessige for tilrettelegging av felles forståelse gjennom effektiv informasjonsdeling (Gershgoren, 2012; Klimoski & Mohammed, 1994; Reimer et al., 2006)

2.4.7.2 *Inn-prosess fasen:*

Denne fasen refererer til de ulike prosessene som kan fremme felles forståelse under selve prestasjonen/ytelsen. Dette kan eksemplifiseres gjennom eksempelvis en kamp eller under øvelser på trening. Eccles & Tenenbaum (2004, 2007) viser til at verbal og ikke verbal (paralingvistisk) kommunikasjon er avgjørende for dannelse av en felles forståelse i denne fasen. Videre pekes det på at koordinerte handlinger mellom lagmedlemmer blir tilrettelagt gjennom tilsiktet og utilsiktet kommunikasjon (ibid). Stout, Cannon-Bowers, Salas, & Milanovich (1999) hevder at team med effektiv kommunikasjon kan skilte med bedre ytelse under prestasjonen. Prosesser i pre-planleggingen vil kunne påvirke kommunikasjonen i innfasen. Ved hjelp av en militær relatert oppgave, gjennomførte Stout et al. (1999) et studie som så på fordelene av planlegging i forkant av prestasjonen. Studiet ble utført på helikopter piloter som gjennomførte en test i simulator. Stout et al. (1999) konkluderte med at planlegging i forkant av prestasjonen bidro til effektiv kommunikasjon hos team med stor arbeidsmengde, og det resulterte i en forbedring av teamets koordinering.

2.4.7.3 Post-Prosessen.

Felles forståelsen innad i teamet kan videreutvikles gjennom «post-performance-prosesser». Teamet må danne seg refleksjonsprosedyrer etter endte prestasjoner (Eccles & Tenenbaum, 2004, 2007; Gershgoren, 2012). Dette kan eksemplifiseres gjennom at teamet ser video og evaluerer prestasjonen i etterkant. Man kan også gjennomføre statistiske analyser av hvordan teamet har prestert i henhold til oppgaven (Gershgoren, 2012). Reflekterende prosedyrer er assosiert med hva Gershgoren (2012) kaller «self-correction og «guided team reflexivity training». De to overnevnte treningsprosedyrene ble funnet adekvate for utvikling av felles forståelse og forbedring av prestasjon i henhold til oppgaven (ibid). Hensikten bak disse post-prosessene er at teamet skal øke felles forståelsen gjennom evaluering av tidligere handlinger, for så i neste ledd å implementere denne kunnskapen til fremtidige prestasjoner. Kunnskapen post-prosessen gir teamet bør danne grunnlag for pre-prosessen med tanke på fremtidige kamper (Eccles & Tenenbaum, 2007; Gershgoren, 2012).

3 Problemstillinger

Basert på det foreliggende litteraturgjennomgangen som omhandler FMM, roller, ”situational awareness”, implisitt koordinering, krysstrening og betydningen av FMM ønsker jeg å belyse følgende problemstillinger:

- På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet.
- På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i denne FMM.

4 Metode

Metode som begrep kan ses på som en fremgangsmåte for å løse ulike problemstillinger (Dalland, 2012). Innen forskning deles metodebegrepet inn i to hovedkategorier: *kvantitativ* og *kvalitativ* (Kvale & Brinkmann, 2012). Den kvantitative forskningen tar sikte på å gi en beskrivelse av virkeligheten ut i fra målbare enheter som eksempelvis statistiske analyser. De kvalitative derimot, søker etter ny innsikt angående meninger og opplevelser som ikke er målbare i form av statistiske analyser, men i form av tekst analyse (Dalland, 2012). Videre er det viktig å påpeke at valget av metode styres i all hovedsak av det valgte problemområdet, og av studiens problemstillinger (Kvale & Brinkmann, 2012; Thagaard, 2013). I dette kapittelet ønsker jeg å redegjøre for de metodiske valgene som ble foretatt gjennom hele forskningsprosessen. Åpenhet rundt de metodiske valgene gir mulighet for både reproduksjon og kontroll, noe som videre styrker studiens validitet.

4.1 Valget av metode

Valget av metode er en viktig del av selve forskningsprosessen. I følge Kvale & Brinkmann (2009); Thagaard (2013) er studiens formål og problemstillinger avgjørende ved valg av metode. Det vil være avgjørende å anvende en metode som på best mulig måte kan besvare de valgte problemstillingene. Denne empiriske studien har som mål å fremskaffe ny kunnskap innenfor den presenterte faglitteraturen. En ønsker også å undersøke sammenhenger mellom eksisterende teori og de nevnte problemstillingene. Som et resultat av manglende empirisk og teoretisk viten angående FMM i internasjonale håndballteam, og de valgte problemstillingene fant jeg det hensiktsmessig å anvende en kvalitativ tilnærming. Kvale & Brinkmann (2012) viser til at den kvalitative forskningen ofte har en fenomenologisk tilnærming. Denne tilnærmingen indikerer at man skal forstå det sosiale fenomenet som skal studeres ut i fra respondentenes virkelighetsoppfatning. Det er dette som er målet for denne studien. Jeg ønsker å høre trenerens stemme rundt temaet FMM i internasjonale håndballteam. Den fenomenologiske tilnærmingen åpner for at trenerne kan dele sine tanker og perspektiver rundt det valgte problemområdet (Kvale & Brinkmann, 2012). Ved å velge en kvalitativ tilnærming vil jeg få muligheten til å gå i dybden av fenomenet FMM i internasjonale håndballteam. For å få svar på de presenterte problemstillingene har jeg valgt å benytte meg av et eksplorerende casestudium som består av tre semi-strukturerte dybdeintervjuer av tre håndballtrenere på seniorlandslagsnivå. Utgangspunktet for oppgaven er å foreta en analyse av respondentenes forståelse og perspektiver relatert til FMM. Denne forskningen åpner ikke for muligheten til å generalisere (Kvale & Brinkmann, 2012; Thagaard, 2013). Videre vil det

være viktig å presisere at denne studien ikke har generalisering som mål, men tar sikte på å konstruere ny kunnskap om det presenterte teamet, samt at de valgte problemstillingene skal besvares i lys av presentert faglitteratur.

4.2 Kvalitativ metode

I følge Thagaard (2013) blir de kvalitative metodene forbundet med forskning som etablerer nær kontakt mellom forsker og deltakerne som skal studeres. Den kvalitative forskningsmetoden baserer seg på at individer konstruerer og skaper sin virkelighet rundt et fenomen (Dalen, 2011). Ved en kvalitativ tilnærming åpnes muligheten til å innhente fyldige data om personer, og av ulike temaer. Denne kunnskapen kan føre til man får en høyere forståelse av det fenomenet man ønsker å utforske (Kvale & Brinkmann, 2012; Thagaard, 2013). Silverman (2011) hevder at en av styrkene til kvalitativ forskning er at det gir mulighet til å studere fenomener som det er intrikat å få tilgang til ved bruk av andre metodiske tilnærminger. Kvalitativ forskning fokuserer på essensen ved et fenomen, og er mer orientert mot prosess enn produkt. Forskingen baserer seg ofte på små utvalg, ettersom prosessen med å innhente data er tidkrevende (Thagaard, 2013). Thagaard (2013) hevder at kvalitativ forskning kjennetegnes av at man går i dybden ved fenomenet man utforsker. Videre anses kvalitative fremgangsmåter som hensiktsmessige for å studere temaer det eksisterer lite empirisk forskning innen.

4.3 Kvalitative forskningsintervju

Kvale & Brinkmann (2012); Thagaard (2013) hevder at det kvalitative intervjuet kan karakteriseres som en samtale som konstrueres mellom forsker og respondent. Kvalitative intervju kategoriseres ikke som en "vanlig" samtale, men som en profesjonell samtale, hvor intervjueren besitter vitenskapelig kompetanse (Kvale & Brinkmann, 2012). Etter grundige litteratursøk og analyser av vitenskapelig arbeid rundt FMM, vil jeg hevde at jeg innehar god kunnskap om temaet. I tillegg til denne kunnskapen har jeg relativt bred erfaring (6år) som spiller på det høyeste nivået i norsk herrehåndball, samt erfaring fra det norske herrelandslaget i EM-kvalifiseringskamper. Videre har jeg opparbeidet meg trenererfaring fra det nest høyeste nivået i norsk kvinnehåndball (1år). Denne kunnskapen er hensiktsmessig for meg som forsker når jeg skal intervju så kvalifiserte elitetrenerne.

Essensen ved det kvalitative forskningsintervjuet er at man søker etter en forståelse av hvordan respondentene opplever det sosiale fenomenet man skal studere. Man får muligheten til å innhente detaljert informasjon om hvordan respondentene tenker, og man får et innblikk i deres livsverden (ibid). I forskningsintervju konstrueres kunnskap i et samspill eller i en

interaksjon mellom respondent og forsker (ibid). Målet er å hente inn beskrivelser av respondentens livsverden for så i neste ledd tolke betydningen av svarene.

4.3.1 Semi-strukturerte intervju

Kvalitative intervju kan gjennomføres med ulik grad av struktur. Jeg har i min studie valgt å anvende meg av semi-strukturerte intervjuer. Kvale (1997) beskriver semi-strukturerte forskningsintervju som en planlagt og fleksibel samtale som tar sikte på å beskrive respondentenes erfaringer, perspektiver og skildringer rundt fenomenet som skal studeres. Denne formen for intervju gir forskeren mulighet til å stille spørsmål ut i fra respondentenes beskrivelser og utsagn, og det gir en mulighet for videre utdyping og avklaring (Thagaard, 2013). Man kan på mange måter si at data som produseres underveis i intervjuet danner grunnlag for hvilke oppfølgingsspørsmål forskeren stiller (ibid). Jeg ønsket å stille respondentene tilnærmet like spørsmål, men samtidig som jeg ville ha muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål dersom ulike beskrivelser fantes interessante. Grunnen til dette er at jeg ønsket å se på likheter og forskjeller i hvordan trenere belyser fenomenet FMM. Videre vil det være viktig å påpeke at forskerens rolle ved slike intervjuer kan møtes med en viss skepsis, ettersom forskerens erfaringer, faglige kunnskaper, og personlighet kan farge intervjuets utvikling. Dette kan eksemplifiseres gjennom at forskeren stiller oppfølgingsspørsmål som tvinger respondenten til svar som kanskje ikke overensstemmer med respondentens faktiske meninger (Kvale & Brinkmann, 2012; Thagaard, 2013). Måten jeg valgte å løse denne problematikken på var å forme en detaljert intervjuguide som skulle fungere som et hjelpemiddel for å gjennomføre målrettede intervjuer. Videre prøvde jeg å la respondentene styre utviklingen i intervjuet, og jeg prøvde å holde en profesjonell distanse til alle respondentene under hele intervjuet (Kvale & Brinkmann, 2012).

4.4 Tematisk Intervjuguide & pilot intervju

I de tre gjennomførte intervjuene ble det anvendt en tematisk intervjuguide. Krumsvik (2014) hevder at studier som bruker semi-strukturerte forskningsintervju bør ha en intervjuguide som består av både konkrete grunnspørsmål, samt tema. Ved anvendelse av semi-strukturerte intervju åpnes det imidlertid for å stille oppfølgingsspørsmål som man på forhånd ikke har planlagt (ibid). Videre hevder Krumsvik (2014) at intervjuguiden bør ha direkte tilknytning til problemstillingene og den teoretiske forankringen til studiet (ibid). På bakgrunn av denne litteraturen ble intervjuguiden dannet parallelt ved utarbeidelse av den teoretiske forankringen i oppgaven. Intervjuguiden (Vedlegg 1) består av fem grunntema som alle er forankret i eksisterende teori om FMM (Beauchamp et al., 2005; Cannon-Bowers et al., 1993; Cannon-

Bowers & Bowers, 2006; Eccles & Tenenbaum, 2004, 2007; Gershgoren, 2012; Gershgoren et al., 2013; Giske et al., 2015; Reimer et al., 2006; Wilson et al., 2007). Hvert grunntema hadde fra 5-8 spørsmål.

- Grunntema en: Fellesmentale modeller i treningssammenheng
- Grunntema to: Fellesmentale modeller i kamp
- Grunntema tre: Rollefordeling, rolleforståelse og ansvarsområder
- Grunntema fire: Videomøter og analyse
- Grunntema fem: Viktigheten av felles mentale modeller

Etter jeg anså meg som ferdig med både problemstillinger og intervjuguide ble det gjennomført et pilotintervju. Kvale (1997) anbefaler at intervjuet bør testes ut før den faktiske undersøkelsen skal starte, disse anbefalingene ble fulgt. Piloten ble gjennomført på en trener med lang fartstid i rollen. Treneren har vært aktiv i tre tiår på eliteserienivå og har også hatt ansvar for flere yngre landslag. Grunnen til at en så erfaren trener ble plukket ut var at jeg ville gjøre situasjonen så overførbar som mulig, samt for å se om det var spørsmål og tema som måtte endres (Kvale & Brinkmann, 2012). Pilotintervjuet åpnet opp for refleksjon over hvorvidt jeg måtte endre intervjuguidens tematiske struktur. Det ga meg også en betydningsfull erfaring i å lede semi-strukturerte dybdeintervjuer. Refleksjoner og erfaringer fra pilotintervjuet førte til små endringer i intervjuguiden. Grunnen til det var at pilotintervjuet opplevdes mer som et strukturert, enn et semi-strukturert intervju. Pilotintervjuet ble tematisk delt opp i fem deler, jeg avsluttet hvert grunntema før jeg gikk videre til det neste. Dette førte til at jeg ikke klarte å fange opp interessante temaer for så i neste ledd stille gode oppfølgingsspørsmål. Intervjuguiden opplevdes nesten som en begrensning for å oppnå det Kvale & Brinkmann (2012) refererer til som den åpne samtalen. Erfaringer fra pilotintervjuet førte til at jeg i større grad lot respondentene danne rammene for hva samtalen skulle inneholde. Etter piloten fungerte intervjuguiden mer som en huskeliste for hvilke spørsmål jeg skulle stille. Dersom respondentene formidlet interessante utsagn kunne jeg stille oppfølgingsspørsmål direkte etter for så å komme tilbake til det opprinnelige grunntemaet. En annen refleksjon jeg dannet meg etter pilotintervjuet var at respondentene ikke var allvitende angående FMM som begrep i håndballsammenheng. Krumsvik (2014); Kvale & Brinkmann (2012) viser til at man som intervjuer må bruke en terminologi som respondentene er kjent med fra før. Etter å ha endret formuleringen på spørsmålene opplevde jeg bedre flyt i intervjuene og at respondentene forstod spørsmålene bedre. I stede for å anvende FMM som

begrep, brukte jeg allmenne håndballuttrykk som: filosofien, felles forståelse, samhandling og kollektive retningslinjer.

4.5 Utvalg

Dalen (2011) viser til at valget av respondenter er særs viktig innenfor kvalitativ forskning. Det påpekes at man må velge respondenter som er representative innenfor det valgte problemområdet (ibid). Utvalget til denne utredningen er strategisk valgt ut, og består av tre hovedtrenerne fra tre ulike landslagsteam i håndball. Alle trenerne ses på som representative for studiens formål og hensikt. Postholm (2010) hevder at det er delte meninger om hvor mange respondenter man bør intervju. Antall respondenter avhenger av studiens formål og problemstillinger (ibid). I samarbeid med veileder ble det bestemt at jeg skulle intervju fire landslagstrenerne, men den siste respondenten kunne ikke delta i studien grunnet deltakelse i Qatar VM. Det kan diskuteres om et så beskjedent antall respondenter er tilstrekkelig og omfattende nok for det fenomenet som skal studeres. Det er viktig å fremheve at kravene til deltakelse i dette studiet ble satt relativt høyt. Det var et krav at alle deltakere skulle ha trent, eller trene et landslagsteam i håndball, videre måtte de minst ha trent teamet kontinuerlig i tre år. Ved å sette slike krav setter man begrensninger for hvor mange som kan delta i studie. Kvale & Brinkmann (2012) bekrefter dette og hevder at tilgang på intervjupersoner er et sentralt problem når man skal studere eliter. På den andre siden så vil tilgang til disse respondentene gi både interessante og valide data angående fenomenet som skal studeres. Dette er en av hovedgrunnene til hvorfor jeg valgte å studere internasjonale landslagstrenerne.

4.6 Gjennomføring av intervju

Alle intervjuene ble gjennomført i januar måned, ettersom landslagstrenerne er utenfor mesterskap i denne perioden. Tidspunkt og hvor intervjuene skulle gjennomføres var det respondentene som bestemte. I forkant av alle intervjuene fikk respondentene muligheten til å få tilsendt intervjuguiden per e-post. Dette tilbudet takket to av respondentene ja til. Hensikten bak at jeg ville sende intervjuguiden var at respondentene skulle få muligheten til å forberede seg på hvilke tema som skulle drøftes i intervjuet. Jeg opplevde at de to trenerne som hadde forberedt seg i forkant hadde mer utfyllende svar og at disse intervjuene fikk en bedre flyt. Intervjuenes lengde varierte fra 80-100 minutter. For å bedre reliabiliteten ble alle intervjuene tatt opp ved hjelp av båndopptaker, etter samtykke fra respondentene. Båndopptakeren ble strategisk plassert slik respondentene ikke kunne se den. Dette for å forhindre at opptakeren skulle ha negativ innvirkning på respondentenes svar. Kvale and Brinkmann (2012) hevder at ved bruk av båndopptaker så kan forskeren rette all fokus på

intervjuets tema og selve dynamikken i intervjuet. Man kan gjennom hele intervjuforløpet rette fokus på hva som blir formidlet gjennom aktiv lytting for så i neste omgang kunne stille gode oppfølgingsspørsmål.

4.7 Transkribering og analyse av det empiriske materialet

Når intervjuene var gjennomført begynte prosessen med å transkribere dem. Ved transkribering konverteres den muntlige samtalen over til skriftlig tekst (Kvale, 1997). I følge Kvale & Brinkmann (2012) blir da intervjuene mer velegnede for analyse og tolkning. For å sikre at transkriberingene ble korrekte gjentok jeg denne prosessen to ganger. Den første transkripsjonen ble gjennomført med redusert hastighet. Dette for å være sikker på at jeg oppfattet og tolket alle ord riktig. Den andre gangen ble transkripsjonene gjennomført med normal hastighet. Dette ble gjennomført for å sikre fullstendig setningsoppbygging. Det var planlagt en tredje gjennomgang for å sikre at alt av innhold var kommet med i transkripsjonene. Dette ble midlertidig ikke ansett som hensiktsmessig, ettersom det ikke var avvik fra første til andre transkripsjon. Etter transkribering av det empiriske materialet komprimerte jeg utsagnene til respondentene til helhetlige setninger, Kvale & Brinkmann (2012) refererer til dette som meningsfortetting. Jeg valgte også å ta bort muntlige ord som ikke gikk på bekostning av meningsinnholdet (Kvale & Brinkmann, 2012). Det kan være viktig å påpeke alle intervjuene på bokmål. Grunnen for dette er at jeg ønsket å sikre anonymitet, slik at man gjennom utsagnene ikke skal kunne identifisere hvilke respondenter som uttaler seg. Etter intervjuene var transkribert fikk respondentene mulighet til å lese gjennom intervjuet i sin helhet. Dette for å sikre at respondentene ikke var feilsitert eller misforstått. Ingen av respondentene anså transkripsjonene som feilsitert eller mistolket, noe som videre øker reliabiliteten i svarene (Kvale & Brinkmann, 2012; Thagaard, 2013). Jeg skal nå beskrive min tilnærming til analyse av det empiriske materialet.

Analysearbeidet er en viktig og ikke minst krevende prosess ved forskningen. Dalen (2011) hevder at prosessen ved å analysere data ikke er en avgrenset del av forskningsprosessen. Analysen beskrives som et sammenhengende prosess som først starter når forskeren trer inn i forskningsfeltet, og avsluttes når produktet er fullført (Postholm, 2010). I forkant av undersøkelsene anses det som hensiktsmessig å reflektere over analysegjennomføringen, ettersom analysevalgene innvirker på arbeidet med intervjuguiden, intervjuprosessen og transkriberingene (Kvale & Brinkmann, 2012). Ved utarbeidelse av intervjuguiden anså jeg det som hensiktsmessig å lage felles spørsmål til de ulike grunntemaene som er presentert over. Hensikten bak dette var at jeg i etterkant av intervjuene

kunne sammenligne respondentenes svar, og de på likheter og forskjeller blant dem. Jeg har valgt å fokusere på de utsagnene og uttalelsene hos respondentene som jeg har ansett som typiske eller karakteristiske for de aktuelle problemstillingene. Dette muliggjorde å ha landslagstrenerne og deres team i fokus, både i analysen og resultatpresentasjonen.

Ved å ta utgangspunkt i respondentenes uttalelser søker man etter å finne en dypere mening (Postholm, 2010) I følge Thagaard (2013) vil den første fasen av analysearbeidet innebære at forskeren må identifisere de analytiske enheter i det empiriske materialet. Enhetene kan være alt i fra en setning til hele avsnitt (ibid). Etter grundige gjennomganger av det empiriske materialet fant jeg flere enheter som kunne knyttes opp mot de aktuelle problemstillingene. Det neste steget var nå å kategorisere og kode datamaterialet. Ved å kategorisere datamateriale får man en oversikt over de enhetene som finnes i datamaterialet (Thagaard, 2013) og forskeren får en oversikt over de viktigste funnene (ibid). For å gjennomføre denne prosessen valgte jeg å benytte dataprogrammet Nvivo. Jeg anså dette som hensiktsmessig da man kan benytte dataprogrammet for å opprette kategorier som man videre bruker for å kode intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2012). Eksempler på disse kategoriene er: implisitt koordinasjon, FMM i trening, rollefordeling og ”situational awereness”. Etter at intervjuene var kodet kunne deltakernes uttalelser innen kategoriene sammenlignes. Dette ga et godt utgangspunkt for videre analyse. Det er sentralt å påpeke at tidligere forskning, egne erfaringer som landslagsspiller og trener på høyt ferdighetsnivå, samt sentral teori vil innvirke på min tolkning av intervjuene. Min subjektivitet innvirket naturlig nok også på analysearbeidet.

4.8 Forskningsetiske overveielser

Kalleberg et al. (2006) hevder at ”*Forskning er systematisk, sosial organisert søken etter ny og bedre innsikt*”. Forskingen har en innebygd forpliktelse til å strebe etter sannhet. Med dette som bakteppe kan man si at en redelig forskningsprosess står sentralt innenfor forskningsetikken (ibid). Thagaard (2013) viser til at det vil kunne oppstå ulike etiske dilemmaer når det er direkte kontakt mellom forsker og respondent. Dette gjelder ikke bare ved gjennomførelse av intervju eller observasjon, men gjennom hele forskningsprosessen (Kvale & Brinkmann, 2012). Disse etiske problemstillingene må man ta hensyn til fra begynnelsen av arbeidet til den endelige publikasjonen, og dette er noe jeg har etterstrebet gjennom hele prosessen. Denne studien inneholder personopplysninger og tar i bruk digitale hjelpemidler, i følge Dalen (2011); Kalleberg et al. (2006) er da prosjektet meldepliktig. Etter prosjektskissen ble avsluttet meldte jeg inn tema, problemstillinger og valg av metode til

personvernombudet, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Prosjektet var godkjent før jeg innhentet det empiriske materiale. Et grunnleggende prinsipp innenfor forskningsetikk er at man skal respektere enkeltindividets personvern (Kalleberg et al., 2006). Thagaard (2013) hevder at forskerens etiske ansvar forankres i ulike grunnprinsipper, jeg skal nå belyse to av de grunnprinsippene.

4.8.1 Informert samtykke

Det som er felles ved ethvert forskningsprosjekt er prinsippet om at forskeren må ha informert samtykke fra deltakerne (Thagaard, 2013). Informert samtykke innebærer at respondentene blir informert og opplyst om studiens overordnede formål og design, samt at deltakelse i studiet er frivillig (ibid). Det vil si at respondentene forplikter seg uten noen form for ytre press (Kalleberg et al., 2006). Deltakerne i studiet har en rett til å avbryte egen deltakelse når de selv ønsker (ibid). Ved gjennomførelse av kvalitative studier er forskeren pliktig til å informere alle respondentene om denne frivilligheten (ibid). Velger man å se bort fra dette strider det mot forskningens etiske aspekter (Thagaard, 2013). Som nevnt tidligere ble utvalget til denne studien strategisk valgt ut. Jeg ringte alle trenerne personlig for å forhøre meg om de var interessert ved å delta i studiet. Alle trenerne var utelukkende positive til deltakelse. I telefonsamtalen skisserte jeg grovt hva studien omhandlet. Det neste steget var å sende ut et informasjonsskriv (vedlegg 2) til trenerne per e-post. Informasjonsskrivet beskrev i korte trekk studiets formål og design, og viste til at studien var basert på frivillighet. Etter å ha innhentet det informerte samtykket kunne undersøkelsene igangsettes.

4.8.2 Konfidensialitet

Konfidensialitet er et annet grunnprinsipp forskeren må forholde seg til for å drive etisk forsvarlig forskning (Thagaard, 2013). Ved deltakelse i et studie har respondentene krav på at all informasjon som gis i intervjuet blir behandlet med full konfidensialitet (ibid). Konfidensialitet er en forutsetning for at respondentene skal oppleve at intervjuet finner sted i en trygg atmosfære. For å opprettholde kravet om konfidensialitet, anonymiseres alle deltakerne i oppgaven før undersøkelsen offentliggjøres. For å sikre konfidensialitet i denne oppgaven ble trenerne anonymisert med koder (trener 1,2 og 3) slik de ikke er gjenkjennbare for leseren. Alle spillerne som ble nevnt i intervjuet ble også anonymisert (spiller A, B, X og Y). Dette er i følge Kvale & Brinkmann (2012); Thagaard (2013) viktig for å beskytte respondentenes privatliv og identitet. Data som ble samlet inn vil bli slettet umiddelbart etter sensuren for oppgaven foreligger (Kalleberg et al., 2006). Respondentene ble informert om at alle informasjon som ble innhentet skulle bli behandlet konfidensielt. Selv om ingen av

respondentene hadde behov for å være anonyme, har jeg likevel valgt å anonymisere intervjuobjektene. Jeg begrunner dette med at sannsynligheten for ærlige svar øker, ettersom andre trenere og spillere ikke kan reagere på kontroversielle utsagn i ettertid.

4.9 Validitet og reliabilitet.

Thagaard (2009) forklarer at kvaliteten av forskning og troverdigheten ved forskningen måles i form av dens validitet og reliabilitet. All forskning bør etterstrebe mest mulig validitet i forskningsarbeidet. Forskningens generelle gyldighet, og gyldigheten av forskerens fortolkninger utgjør forskningens validitet. Validiteten av forskning vurderes gjennom bedømming av om den metodiske tilnærmingen er egnet til å vurdere det den skal, og om tolkningene i analysen samsvarer med virkeligheten (Kvale & Brinkmann, 2012).

Kvale & Brinkmann (2012) forklarer at validitet måles i indre og ytre validitet. Den indre validiteten påvirkes av flere faktorer. Spørsmålsformulering og utprøving av intervjuguide, er eksempler på slike faktorer. Hvis spørsmål mistolkes eller det oppstår misforståelser i intervjusituasjon, vil dette potensielt påvirke den indre validiteten (ibid.).

Den fleksible tilnærmingen ved semi-strukturerte intervju kan potensielt utfordre den indre validiteten ved forskningen. Hvis forskeren mister fokus eller glir ut av kontekst, vil det kunne medføre en svekkelse av den indre validiteten. Dersom respondentene har god kunnskap og kjennskap til tematikken i forskningen, vil det dette være med å forebygge de nevnte utfordringene, og styrke den indre validiteten. En gjennomtenkt og bearbeidet intervjuguide, samt utprøving av denne i form av pilotintervju, vil bidra til å styrke den indre validiteten (ibid.). Som jeg nevnte tidligere så ble den ukjente FMM terminologien byttet ut med allmennkjente håndball begreper. Dette med utgangspunkt i de erfaringene jeg gjorde ved pilotintervjuet. Begge disse tiltakene vil være med på å styrke den indre validiteten til det empiriske materialet.

Ytre validitet ved forskning måles som regel gjennom hvordan resultatene i forskningen kan være gjeldende for situasjoner og individer, som er sentrale sett opp mot problemstillingen i studien (Thagaard, 2013). Med utgangspunkt i de funnene som blir presentert i denne undersøkelsen vil det være vanskelig å avveie den ytre validiteten. Grunnen er at det empiriske materialet baseres på kun tre respondenter. Det er viktig å påpeke at generalisering ikke er et mål ved denne undersøkelsen. Hensikten er derimot å eksplorere et fenomen som det eksisterer lite empiri innen. Forhåpentligvis vil undersøkelsen generere ny kunnskap om et problemområde som har vært lite belyst tidligere. Det ønskes at kunnskapen som innhentes

skal danne grunnlag for videre forskning og gi praktiske implikasjoner på hvordan internasjonale håndballtrenere fremmer FMM i sine respektive team. For å styrke den ytre validiteten i mine undersøkelser ville det vært adekvat med et høyere antall respondenter. Dette da flere overensstemmelser blant respondenter anses for å kunne styrke den ytre validiteten (Postholm, 2010).

Reliabiliteten av forskning måles gjennom en vurdering av gjennomførbarheten av undersøkelser, og om undersøkelsen ville gitt tilnærmet like resultater ved gjentakelse. For å styrke reliabiliteten, kreves det at de metodiske undersøkelsesprosessene er mest mulig identiske, og relasjonen mellom informant og forsker er upåvirkelige på resultatene (Thagaard, 2013). Utfordringene ved kvalitative metodiske tilnærminger, er at forskeren sjelden opptrer likt, og gjentagende forsøk sjeldent genererer de samme resultatene. En mulig årsaksforklaring til dette er kontakten mellom forsker og informant, og denne relasjonens påvirkning på resultatet. Denne problematikken fører til at reliabiliteten hovedsakelig måles gjennom forskerens fremgangsmåter ved forskningen. Gjennom å se på forskerens tanker rundt innholdet ved datainnsamling, og hvordan relasjonen mellom forsker og informant påvirker resultatene, kan reliabiliteten ved undersøkelsen vurderes. Slik vil forskeren kunne overbevise leseren om forskningens generelle kvalitet, og resultatene spesielt (ibid). I denne undersøkelsen har jeg etter beste evne prøvd å ivareta det overnevnte. Dette forklares gjennom at jeg utarbeidet en grundig intervjuguide hvor samtlige spørsmål er forankret i relevant litteratur. Målet var at alle respondentene skulle få tilnærmet like spørsmål. Dette var derimot en utfordring med henhold til de semi-strukturerte intervjuene. Grunnen er at selv om den tematiske intervjuguiden danner grunnlaget for hvilke hovedspørsmål man skal stille så vil respondentenes besvarelser danne grunnlag for det videre intervjuforløpet. Dette kan svekke undersøkelsens reliabilitet da intervjusituasjonene blir vanskelig å gjenskape for andre forskere. Som nevnt tidligere ble alle intervjuene tatt opp på bånd og skrevet ordrett av, samt at alle respondentene ble anonymisert. Alle disse tiltakene er med på å øke reliabiliteten ved respondentenes svar.

5 Diskusjon og resultat

Dette kapittelet er organisert i 2 hoveddeler, hver hoveddel skal gi svar på de overnevnte problemstillingene. Det empiriske materialet som gir svar på de ulike problemstillingene er 3 semi-strukturerte dybdeintervju (Trener 1, 2 og 3), hvor alle er, eller har vært hovedtrenere for et seniorlandslag i håndball. Resultatene sammenlignes mellom respondentene, men også opp mot presentert litteratur.

5.1 P1: På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet.

Som nevnt over eksisterer det nesten ikke empirisk og teoretisk viten angående FMM i håndballteam. Jeg ønsker i denne hovedkategorien å belyse om det eksisterer FMM i internasjonale håndballteam, og på hvilken måte treneren forsøker å stimulere til FMM for teamet. Ved analyser av det empiriske materialet finnes det at trenerne ikke er belyst angående begrepet FMM, derimot så anvender trenerne seg av andre begreper for å beskrive hvordan teamene koordinerer sine handlinger. Trenerne anvender begreper som: *filosofien, konseptene, samhandling og kollektive retningslinjer*. Alle disse begrepene kan direkte knyttes opp mot FMM. Bakgrunnen for at trenerne eksplisitt ikke bruker begrepet kan være mange, men en mulig grunn kan være at det finnes lite forskning som direkte kan knyttes opp mot håndball, og at begrepet er lite anvendt i håndballsammenheng.

Analysene viser til empirisk materiale som harmonerer med tidligere presentert litteratur, hvor det beskrives at FMM både er fremtredende og har en sentral rolle i teamidretter (Cannon-Bowers et al., 1993; Cannon- Bowers & Bowers, 2006; Gershgoren, 2012; Gershgoren et al., 2013; Giske et al., 2015; Reimer et al., 2006).

5.1.1 Gjentakelser av taktiske aspekter i treningsammenheng

Trenerne viser til systematisk trening for å fremme samhandling. Innhentede data viser til at trenerne ser på antall repetisjoner av taktiske aspekter som et fokusområde for treningsarbeidet. Trener 3 beskriver hvordan teamet jobber systematisk for å fremme felles forståelse for utøvende systemer.

”Vi jobber jo masse med gjentakelser altså med repetisjoner av de tingene som vi taktisk har lyst til å sette i sammen. Sånn at vi finner samhandling og for all del timing. Det er jo det som er utfordringen med landslag at man ikke trener i sammen hver dag, og det påvirker at spillerne ikke har samme timing eller samhandling med hverandre, så vi bruker masse med tid på det jeg nevnte, så går det masse tid på fordeling av arbeidsoppgaver, at man konkretiserer arbeidsoppgavene, «hva er det

som er jobben min i de forskjellige situasjonene», vi prøver å gjøre dette mest mulig klart slik at alle har et felles utgangspunkt som man jobber ut ifra” Trener 3

Man ser gjennom utsagnet at treneren har fokus på at spillerne skal få en felles forståelse for hvordan ulike situasjoner skal løses. Måten treneren velger å gjennomføre dette på er at teamet jobber med gjentakelser/repetisjoner slik spillerne får muligheten til å automatisere hvordan oppgaver og situasjoner skal løses. Team som har en felles forståelse for hvordan ulike situasjoner skal løses skal i følge Klimoski & Mohammed (1994); Wilson et al. (2007) ha evnen til å samhandle mer hensiktsmessig. Treneren viser også til at en av grunnene til at teamet jobber med gjentakelser av taktiske aspekter er at man skal få samhandling, felles forståelse og timing i ulike bevegelser. Utsagnet er i overensstemmelse med Giske et al. (2015); Reimer et al. (2006) sin forskning som hevder at teamtrening ofte har som hovedmål å danne felles forståelse knyttet til oppgaver, timing i bevegelser og kommunikasjon mellom teammedlemmer.

Videre i utsagnet ser man at treneren fokuserer på det å fordele arbeidsoppgaver, samt å konkretisere hva som kreves av spillerne i de ulike situasjonene. Denne fordelingen skal i følge Reimer et al. (2006) legge til rette for samhandling, ettersom tvetydighet knyttet til spillernes rolle reduseres. Giske et al. (2015) viser til at lav tvetydighet angående rolleansvar er essensielt ved utvikling av FMM. Videre beskriver Reimer et al. (2006) at det er kritisk at lagmedlemmer kan antesipere medspillernes handlinger og atferd. Cannon-Bowers et al. (1993) utdyper at gjensidig forventning knyttet til oppgaven er avgjørende for hvordan team koordinerer sine handlinger. Sett i lys av denne forskningen så vil det at treneren fordeler arbeidsoppgaver i ulike systemer og videre jobber med gjentakelser av ”typiske” situasjoner være et virkemiddel og en tydelig indikasjon på at teamet fremmer FMM. Videre vil denne treningen også kunne føre til at medlemmer av teamet opplever en form for forutsigbarhet knyttet til hva og hvordan man skal handle i henhold til oppgaven. Forutsigbarhet mellom lagmedlemmer er en forutsetning for effektiv samhandling i teamidretter (Gershgoren, 2012). Som nevnt over så er det koherens i hvordan trenerne fremmer samhandling i sine respektive team. Trener 2`s svar på hvordan teamet fremmer samhandling i trenings sammenheng samsvarer med trener 3`s utsagn. Han viser også til at gjentakelser av situasjoner kan skape en felles forståelse i oppgaveløsning.

”Da er det sånn at det er avhengig av type formasjon, da er vi opptatt av å bryte ned helheten i deler, for å få flere repetisjoner på typiske situasjoner som kan oppstå i et

fler tidsspill, mange repetisjoner av situasjoner kan generere at spillerne finner en felles løsning på hvordan vi taktisk vil løse det ” Trener 2

Trener 2 viser også til viktigheten av å gjenta typiske situasjoner som kan oppstå under kamp. Det er stor enighet mellom trener 3 og 2 angående hvorfor gjentakelser av sentrale situasjoner er viktig. Begge trenerne viser til at denne treningen gjennomføres med mål om å danne en felles forståelse knyttet til situasjonsoppfattelsen hos teammedlemmene.

”Jeg tror at jo oftere du kommer i disse situasjonene jo mer du får modellert i trening, jo tryggere blir du på situasjonen når du kommer i kamp, det er viktig at spillerne blir enige hvordan de skal løse det, gjør man feil kan vi diskutere for så å finne en felles måte vi skal løse det på, dette gjelder både angrep og forsvar” Trener 2

Trener 2 viser til at gjentakelser av situasjoner kan føre til at spillerne blir ”tryggere” på hvordan man skal løse oppgaven. I følge Klein (1999) er situasjonsoppfattelsen avgjørende for våre handlingsvalg. Det at teammedlemmer deler samme situasjonsoppfattelse i oppgaveløsning, er en forutsetning for synkroniserte handlinger i teamet (ibid). I løpet av en håndballkamp må spillerne kontinuerlig fatte beslutninger om hvordan en oppgave skal løses, dette gjelder i alle faser av spillet. At spillerne har felles forståelse for oppgaven vil være avgjørende for utfallet (Klimoski & Mohammed, 1994). Treneren hevder at ved å gjenta situasjoner så vil man bli tryggere i sine handlingsvalg. Dette bekreftes av Klein (1999) overliggende faglitteratur. Dersom treneren hyppig setter spillerne opp i handlingssekvenser som kan forekomme i kamp, og den eksisterende kunnskapen blir delt likt mellom teammedlemmene vil det tilrettelegge for felles forståelse og god samhandling. Videre harmonerer også utsagnet med Klein (1999) sin forskning som hevder at erfarne beslutningstakere besitter evnen til å se hele bildet, og dermed er bedre til å tolke og vurdere situasjoner. Det hevdes at de velger hensiktsmessige handlinger som baserer seg på tidligere erfaringer som man lagrer i langtidsminnet som mentale modeller (ibid). Ved å la spillerne få mange gjentakelser over lang tid av viktige situasjoner så kan dette resultere i både dannelse av felles forståelse blant teammedlemmer, samt at spillerne blir mer erfarne i ulike situasjoner. På den andre siden så er det i noen tilfeller flere alternativer for hvordan oppgaven kan løses. Man må da i følge Klein (1999) sette disse alternativene opp mot hverandre for så å fatte den beslutningen som er mest adekvat med tanke på oppgaven man står ovenfor. Teammedlemmer kan i noen tilfeller oppleve situasjoner forskjellig, noe som kan medføre at man utfører uforutsigbare handlinger. Dette vil virke inn negativt på teamets effektivitet. Lav tvetydighet knyttet til situasjonsoppfattelse korrelerer med høy effektivitet

innad i teamet (Klein, 1999). Måten trener 2 løser denne problematikken på er at teamet kommuniserer under og etter situasjoner på trening for å finne en ”felles løsning” alle medlemmene er tilfreds med. Dette gjennomføres med mål om at spillerne skal få en felles forståelse knyttet til hvordan teamet skal løse tvetydige situasjoner. Sett i lys av den tidligere presenterte litteraturen vil det at teamet kommuniserer sammen etter og under ytelse kunne føre til økt effektivitet i oppgaveløsningen. Videre blir kommunikasjon mellom teammedlemmer under og etter ytelsen funnet adekvat for dannelse av felles forståelse (Eccles & Tenenbaum, 2004, 2007). Cannon-Bowers et al. (1993) hevder at kommunikasjon og tilbakemeldinger fra trenere og andre teammedlemmer er en viktig del av treningen for dannelse av FMM. Det blir anbefalt at teamet bør trene på å danne FMM som konkretiserer når og hvordan teammedlemmer skal handle med hverandre i henhold til ulike oppgaver (ibid). Denne litteraturen samsvarer med det overnevnte utsagnet. Treneren og spillerne kommuniserer sammen kontinuerlig angående mulige løsninger av ulike situasjoner, både i forsvar og i angrep. Gjennom disse tilbakemeldingene får spillerne konkretiserte arbeidsoppgaver angående når og hvordan teamet skal samhandle. Det at man tilpasser seg endringer og har en felle forståelse av ulike situasjoner skal i følge Gershgoren (2012); Klein (1999) øke effektiviteten innad i teamet. Noe som implisitt øker teamets evne til å koordinere sine handlinger hensiktsmessig.

Videre i utsagnet ser man at treneren er opptatt av at teamet i fellesskap skal finne løsninger på hvordan man skal løse ulike situasjoner i forsvar og angrep. Utsagnet er i tråd med Cannon- Bowers & Bowers (2006) sine undersøkelser som hevder at teammedlemmer er gjensidig avhengige av hverandre i oppgaveløsning. De hevder også at teammedlemmene i fellesskap må diagnostisere og drive med problemløsning i ulike situasjoner for å gjennomføre oppgaver på en adekvat måte (ibid). Med grunnlag i den presenterte teorien så kan det virke som at trener 2 gjør dette bevist for å fremme en felles forståelse for FMM.

Trener 1 viser også til at det arbeides det med repetisjoner av taktiske aspekter før kamp. Trener 1 utdyper at teamet forbereder seg ut i fra hvordan motstanderlaget opptrer.

”Jo nærmere kamp du kommer så har jeg en formening om hvilke som skal starte kampene, og for oss så hadde vi ofte det samme laget over en lengre tidsperiode. Treneren sier startsekseren. Da kjører jeg gjennom, hvis jeg eksempelvis vet motstanderlaget spiller 6:0 de fleste gjør jo det, da driller vi de systemene vi hadde mot nettopp denne forsvarsformasjonen, så driller vi det, slik spillerne får mange repetisjoner, dette fører til at vi vet hvordan vi skal opptre som et lag, slik vi vet

hvordan vi skal gjennomføre ulike handlinger. Dette gjelder både forsvar og angrep”

Trener 1

Utsagnet samsvarer delvis med det overnevnte utsagnet til trener 2 og 3. Man ser at trener 1 også vektlegger gjentakelser av repetisjoner i treningsarbeidet inn mot kamp. Treneren har samme mål for treningen, som kjent at teamet skal få en felles forståelse for hvordan man skal fremstå som et ”lag”. Selv om svarene harmonerer, finnes det forskjeller. Trener 1 utdyper videre at teamet forbereder seg ut i fra hvordan motstanderteamet opptrer. Dette kan være en indikasjon på at teamet danner motstanderspesifikke FMM inn mot kamper. Denne treningen har som hensikt å skape forutsigbarhet i handlingsmønsteret til teammedlemmene noe som videre vil være viktig for teamets evne til å koordinere sine handlinger.

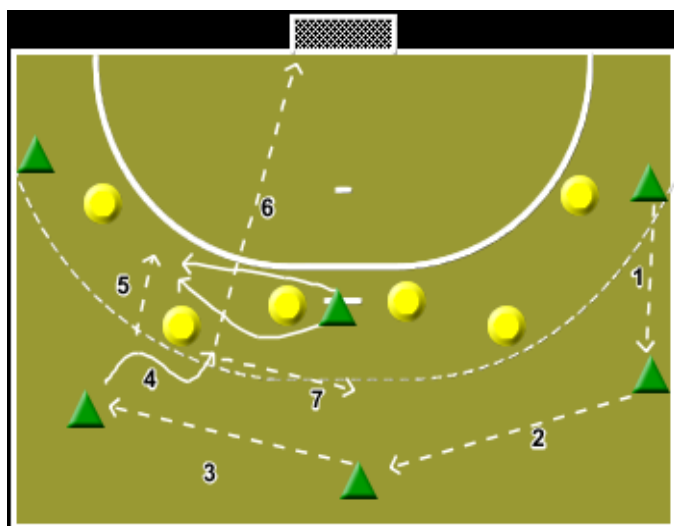
5.1.2 Motstander spesifikke FMM

Carling, Williams, & Reilly (2005) hevder at fotballteam ikke bare kan ha en felles forståelse for eget team, men at man må også danne en felles forståelse av motstanderteamets styrker og svakheter. Denne forskningen omhandler fotballteam, men kan trolig overføres til internasjonale håndballteam. Hvordan motstanderlaget velger å organisere seg i etablert forsvar vil påvirke hvordan eget team samhandler i etablert angrep, og vice versa. Reimer et al. (2006) hevder at en spesifikk motstander kan påvirke team ulikt, derfor virker det hensiktsmessige at deler av håndballteamets FMM adapteres ut i fra hvilken motstander man skal møte. Denne litteraturen samsvarer med Giske et al. (2015) sin undersøkelse som viser at deler av teams FMM adapteres ut fra motstandernes styrker og svakheter. Det viser seg at teammedlemmene eksponeres for video og teoretiske teammøter hvor treneren gir eksplisitt informasjon om den kommende motstanderen (ibid). Dette gjennomføres med mål om å kunne tilpasse egen samhandling for å motarbeide motstanderlaget (Reimer et al., 2006). Trener 1 belyser hvordan han tilpasser egen samhandling ut i fra motstanderne i følgende utsagn:

”Si at jeg har observert at laget vi skal spille mot benytter seg av eksempelvis støtende 2ere da, så kan jeg trene spesielt på en slik applock bevegelse, dvs at streken rykker på utvendig side av 2erene. Dette kan gjøres på mange forskjellige måter, jeg benyttet meg av mange metoder, vi kunne spille 6mot6 eller at vi brøt ned øvelser slik det bare var 3mot2, en 2er og en 3er mot sideback, midtback og linjespiller, eller 4 mot 4, dette for å få inn bevegelsen slik spillerne får mange repetisjoner sammen, målet er at de skal kunne gjennomføre den i søvne, alle skal forstå hvordan det skal gjøres. Jeg

stopper ofte opp for å gi feedback når timingen er feil, slik spillerne vet eksakt hvordan jeg vil ha det” Trener 1

Her skisserer treneren hvordan han vil at teamet skal opptre angrepsmessig dersom motstanderteamet benytter seg av støtende 2ere i etablert forsvar. Utsagnet samsvarer med den overnevnte forskningen som viser at deler av teams FMM etableres med utgangspunkt i hvordan motstanderteamet organiserer seg (Reimer et al., 2006). Treneren presenterer en strategi for teamet hvor han beskriver svakhetene i forsvaret til motstanderteamet. Dette kan føre til at teamet får en felles forståelse med henhold til motstanderlagets svakheter, noe som gir spesifikk kunnskap med tanke på hvor man vil angripe i etablert angrep (Carling et al., 2005). Den nevnte ”applock” bevegelsen kan skape koordineringsproblemer for motstanderteamet.

Figur 6-1 Applock bevegelse

Figuren over illustrerer en ”applock” bevegelse mot et 6:0 forsvar med støtende 2ere. Ved riktig utførelse og timing vil denne bevegelsen kunne skape konflikter for motstanderteamet. Det vektlegges også her at spillerne skal få mange repetisjoner på den nevnte bevegelsen inn mot kamp. Grunnen er at teamet skal få en forståelse av hvordan bevegelsen skal gjennomføres. Treneren viser også til flere metodikker for innlæring av bevegelsen. Man kan spille 6 mot 6, 4 mot 4 (i midt sektor), eller så kan man la angrepslaget være i overtall (3 mot 2). Videre forteller trener 1 at han ofte stopper opp for og gi tilbakemeldinger ved feil utførelse. Denne tilnærmingen vil kunne medføre i at spillerne i teamet får en gjensidig forventning angående oppgaven. Gjensidige forventninger knyttet til oppgaven anses som hensiktsmessig når team skal koordinere sine handlinger med hverandre (Cannon-Bowers et al., 1993). Dersom spillerne vet når og hvordan de skal handle når 2eren støter mot

angrepsspilleren, vil dette føre til at spillerne opplever høy form for forutsigbarhet (Gershgoren, 2012). Videre vil det også være lett for teammedlemmene og forutse andre teammedlemmers handlinger, noe Reimer et al. (2006) hevder er avgjørende både for felles forståelse og effektivitet innad i teamet.

Videre analyser indikerer at teamet til trener 3 også endrer sine FMM ut i fra hvordan motstanderteamet opptrer. Treneren belyser dette gjennom følgende utsagn:

”Så er det klart at den ”vanlige” planen den blir alltid endret ut i fra hvilke motstanderne vi skal møte. Vi har alltid fokus på vårt eget spill, men motstanderne har jo ofte forskjellige forsvarsformasjoner, og da må vi endre angrepsspillet ut i fra motstandernes forsvarsspill. Det tilsvarende kan skje i vårt forsvarsspill dersom vi vet vi skal møte spillere som er i verdensklasse. Da må vi kanskje justere hvor langt vi skal gå frem for å hindre scoring på denne spilleren, eller om vi skal endre formasjon til eksempelvis en skjev 5:1” Trener 3

Man kan se gjennom utsagnet at teamet kan endre fundamentale retningslinjer i eget spill ut i fra hvordan motstanderlaget organiserer seg. Det beskrives at teamet kan endre angrepsspillet ut i fra hvordan motstanderne opptrer i forsvar, og vice versa. Dette samsvarer med både trener1`s utsagn og Reimer et al. (2006) sin litteratur. Man ser at teamene tilpasser deler av sine FMM ut i fra hvilken motstander de skal møte (ibid). Hensikten bak justeringen i disse tilfellene er at man tilpasser egen samhandling for at man skal nøytralisere motstandernes FMM (Reimer et al., 2006). Der hvor trener 1 viser til et konkret eksempel, viser trener 3 til at teamets FMM tilpasses til hver enkelt motstander, ut i fra hvordan motstanderteamet organiserer seg i etablert forsvar. Videre peker han på at dersom motstanderteamet innehar verdensklassespillere i angrep så må man kanskje også i noen tilfeller endre egen forsvarsformasjon. Dette er en tydelig indikasjon på at teamet justerer egne FMM ut i fra motstandernes styrker (ibid). Treneren forklarer videre i intervjuet hvordan han forbereder teamet taktisk når man skal tilpasse de eksisterende FMM til hvilken motstander man møter i kommende kamp.

”Det handler mye om det jeg nevnte over at jeg som trener gir spillerne konkrete arbeidsoppgaver og roller, og at spillerne får flere repetisjoner på det vi taktisk skal gjennomføre i kampen på trening. Dersom vi skal endre på ting i forsvar betyr det at de spillere som skal samhandle sammen får mange repetisjoner sammen i forsvar. På disse taktiske treningene har vi lav intensitet slik vi hele tiden kan snakke sammen, vi

kan stoppe opp for så å diskutere hvordan vi skal løse eventuelle situasjoner. Det som er utfordrende når man trener landslag, er at man ofte har liten tid fra forberedelse til kamp. Så det vil si at man må forstå konseptet relativt fort, men vi endrer aldri mye, bare små justeringer fra det opprinnelige konseptet. Etter treninger så sitter vi også sammen på møter hvor vi diskuterer og ser video av situasjoner slik vi kan se hvordan vi skal løse våre arbeidsoppgaver. Videoen er veldig viktig for at vi skal se hvordan motstanderne agerer. Vi finner kamper som er så overførbare som mulig slik vi får se hvordan motstanderne agerer ved en lignende taktikk som vi har. Dette er ikke alltid like lett, for ofte ønsker vi å overraske motstanderne med en ny taktikk slik de ikke vet hva som kommer, og at dette skal ødelegge deres forberedelser” Trener 3

Trener 3 nevner også her at repetisjoner av taktiske aspekter er avgjørende for samhandlingen til teamet. Han beskriver at ved justering av FMM i forsvar så må spillerne som skal samhandle med hverandre få mange repetisjoner. Tidligere i oppgaven ble det konseptuelle rammeverket til Eccles & Tenenbaum (2004) presentert. Rammeverket gir en forklaring på hvordan team utvikler felles forståelse for FMM gjennom tre prosesser, disse prosessene deles videre inn i tre faser. Treneren beskriver at det vil være viktig for han å gi spillerne konkrete arbeidsoppgaver og roller i pre-prosess fasen (Eccles & Tenenbaum, 2004). Dette gjennomføres med mål om at spillerne skal vite hvordan de skal arbeide innenfor den justerte FMM. Dette samsvarer med tidligere presentert teori, som viser at rolleforståelse er en forutsetning for å skape gjensidig forventning til sine teammedlemmer (Reimer et al., 2006). Eccles & Tenenbaum (2004) viser også til at dersom treneren tildeler spillerne roller vil det kunne være et virkemiddel for dannelse av felles forståelse. Treneren beskriver videre at treningene (inn-prosess fasen) inn mot kamp har lav intensitet med fokus på taktiske aspekter. Treneren beskriver at han ofte fryser situasjonsbilde for så i neste ledd kommunisere sammen med spillerne for å finne felles løsninger på ulike problem som kan oppstå i kampsituasjon. Dette er i tråd med Cannon-Bowers et al. (1993) sin litteratur hvor det argumenteres for at kommunikasjon og tilbakemeldinger fra ledere blir funnet som en viktig del av treningen for å utvikle FMM. Ved å fryse opp situasjonsbilde vil treneren fremme forståelsen av når og hvordan teammedlemmene skal samhandle med hverandre for å løse oppgaven hensiktsmessig (Cannon-Bowers et al., 1993). Man ser at treneren inkluderer spillerne i hvordan de taktisk skal løse ulike problemstillinger som kan oppstå i forsvarsspillet. Eccles & Tenenbaum (2004) hevder at dersom spillerne og treneren utvikler dette samarbeidet så vil det tilrettelegge for dannelse av felles forståelse. Det at treneren og spillerne diskuterer seg frem

til felles løsninger kan være et virkemiddel for at spillerne og treneren utvikler felles mentale planer og felles taktikk forståelse (ibid.). Denne informasjonsdelingen skal i følge Gershgoren et al. (2013); Klimoski & Mohammed (1994); Reimer et al. (2006) være hensiktsmessig for at teamet utvikler felles forståelse for FMM.

Videre i utsagnet ser man at trener 3 kombinerer praktisk teamtrening med kampforberedende teammøter. På møtene fortsetter diskusjonene angående koordinering av handlingene i henhold til den motstanderspesifikke FMM. I tillegg til diskusjoner bruker treneren video som supplement slik spillerne visuelt får se hvordan teamet skal samhandle. Det beskrives at videoen som anvendes skal være så overførbar som mulig. Grunnen er at spillerne skal få se hvordan motstanderteamet agerer mot tilsvarende taktikk. Både praktisk halltrening og teoretiske teammøter blir funnet hensiktsmessig for å danne presise FMM (Giske et al., 2015). Videre hevder Stout et al. (1999) at dersom teamet klarer å danne felles mentale planer og innarbeide en felles taktikk i pre-prosess fasen, vil det tilrettelegge for bedre koordinering i kamp situasjon. Treneren forbereder altså teamet gjennom både praktisk trening og teoretiske møter med video som virkemiddel. Treneren har på denne måten prøvd å forberede teamet på hvilke situasjoner han tror kommer til å forekomme i den kommende kampen. Cannon- Bowers & Bowers (2006) opplyser gjennom sin forskning at team som forbereder seg med å simulere ulike kampsituasjoner vil utvikle konkurransespesifikke FMM. Jeg har tidligere belyst at team 3 og 1 danner motstanderspesifikke FMM. Slik jeg oppfatter det så samsvarer den konkurransespesifikke og den motstanderspesifikke FMM med hverandre (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). Trener 1 og 3 tilpasser altså sine FMM ut fra hvilken motstander man skal møte i kommende kamp, ut fra analysene av det empiriske materialet finnes ikke dette fremtredende hos trener 2. Det virker som treneren i all hovedsak fokuserer på å utvikle teamets egne FMM, og ikke endre disse ut fra hvordan motstanderne velger å opptre i angrep, eller forsvar. Sett i lys av de presenterte utsagnene til trener 1 og 3 så gjennomføres tilpasningen av egne modeller med mål om å øke den indre forutsigbarheten og koordineringsevnen mellom spillerne. Videre vil også teamet fremstå som uforutsigbare for motstanderteamet. Dette kan eksemplifiseres gjennom at eksempelvis team 3 kan endre forsvarsformasjon ut i fra hvilken motstander de møter. Etter de presenterte resultatene er det rimelig å si at alle de respektive teamene fremmer FMM. Videre skal det nå belyses hvordan spillerne koordinerer sine handlinger.

5.1.3 Eksplisitt og implisitt koordinasjon

Som nevnt tidligere er kommunikasjon viktig for utviklingen av felles forståelse for FMM i treningsammenheng. Tidligere i oppgaven ble det skissert at teamet til trener 2 finner ”felles løsninger” ved hjelp av eksplisitt kommunikasjon. Teamet bør imidlertid ikke gjøre seg avhengig av denne typen kommunikasjon, ettersom mulighetene for eksplisitt kommunikasjon reduseres i kamp. Treneren har mulighet til å fryse og stoppe ulike situasjoner på trening, denne muligheten finnes ikke under kamper. Gershgoren et al. (2013) hevder at åpen kommunikasjon kan være en indikator på at teamet mangler FMM, og at denne formen for kommunikasjon fungerer som en kompensierende metode når spillerne ikke mestrer å koordinere implisitt. Det er viktig å påpeke at de overnevnte resultatene viser til hvordan teamet kommuniserer i trening, og ikke under kamp. Den eksplisitte kommunikasjonen gjennomføres med mål om å skape en felles forståelse for FMM, for så i neste ledd kunne koordinere samme handlinger implisitt under ytelsen. I følge Cannon- Bowers & Bowers (2006) kan implisitt koordinasjon bli definert som adaptert atferd, der teammedlemmer handler med utgangspunkt i eksisterende kunnskap om teamet og oppgaven. (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). På spørsmål angående hvor viktig kommunikasjon er for god samhandling kommer trener 2 med følgende utsagn.

”Jeg tror det er en kombinasjon av verbal kommunikasjon og kroppsspråk, altså aksjoner, forflytninger, altså kroppsspråk, altså tydelige aksjoner, tydelig kroppsstilling, øyekontakt!” Trener 2

Treneren viser til at god samhandling både kommer gjennom verbal kommunikasjon og implisitt koordinasjon. Man kan se gjennom utsagnet at treneren hevder at spillerne kan kommunisere gjennom tydelige aksjoner, eller gjennom sitt kroppsspråk. Utsagnet samsvarer med forskning av Eccles & Tenenbaum (2004, 2007) som hevder til at team anvender seg av to typer kommunikasjon: *verbal og ikke verbal*, hvor da den *ikke verbale* viser til at teammedlemmer kan kommunisere gjennom sine bevegelser (paralingvistisk). Som nevnt tidligere så kan koordinerte handlinger mellom teammedlemmer forklares ved at teamet har en effektiv kommunikasjon (Eccles & Tenenbaum, 2004; Stout et al., 1999). Den effektive kommunikasjonen refererer til at teamet har innslag av begge former for kommunikasjon (ibid). Cannon- Bowers & Bowers (2006) hevder at man kan fremme FMM ved å veksle mellom eksplisitt og implisitt koordinasjon, hvor den eksplisitte koordinasjonen innebærer koordinering hvor det er innslag av verbal kommunikasjon. Dette samsvarer med trener 2 sitt utsagn hvor han hevder at god kommunikasjon er en kombinasjon av begge former for

koordinering Ward & Eccles (2006) hevder at implisitt koordinering viser til teamets evne til å koordinere sine handlinger når det er begrensede muligheter for verbal kommunikasjon. Ved å anvende implisitt koordinasjon kan teamet opprettholde høy prestasjon også i situasjoner med høyt press- og stressnivå, hvor det er begrensede muligheter for verbal kommunikasjon (Cannon-Bowers et al., 1993; Ward & Eccles, 2006). Slike situasjoner oppstår ofte under en håndballkamp. Spillere må foreta hurtige valg, ofte må også disse valgene foretas uten muligheten for verbal kommunikasjon. Med bakgrunn i den nevnte forskningen vil team som kan koordinere sine handlinger implisitt ha et stort fortrinn. Gershgoren (2012) hevder at FMM kan beskrives som en dynamisk kognitiv prosess som gjør det mulig for teammedlemmer å koordinere sine handlinger selv når muligheten for kommunikasjon er begrenset. Denne påstanden knytter FMM opp mot den implisitte koordinasjonen. Team som har etablerte FMM vil i høyere grad kunne koordinere sine handlinger implisitt. Analyser av respondentenes utsagn indikerer at implisitt koordinering er fremtredende i alle de tre teamene.

”Men det er uhyre viktig at noen er proaktive i kommunikasjonen, altså at den kommer i forkant av situasjonen og ikke minst at man er tydelige ovenfor hverandre, innenfor filosofiens rammer selvfølgelig, og vi ser jo at det beste forsvaret er ikke feilfritt, men det er tidlig i en aksjon. Man viser tydelig hva man vil med sin aksjon, altså at man er tydelig og tidlig for sine medspillere, da er det lettere å lese hva jeg skal gjøre. Hvis du tar ditt initiativ litt mer beslutsomt og litt tidligere, så vet jeg at du er oppe der da er min oppgave her nede å vinne innspill eller komme rundt linja. Det er en lineær sammenheng mellom da antall repetisjoner og øving i trening for prestasjon og samhandling i kamp” Trener 2

Her utdyper treneren at teamet benytter seg av både eksplisitt og implisitt koordinasjon (Cannon- Bowers & Bowers, 2006; Eccles & Tenenbaum, 2004). Det som skiller seg fra tidligere utsagn er at trener 2 spesifiserer at dersom koordineringen skal forekomme eksplisitt må den være proaktiv, altså at den verbale kommunikasjon må komme i forkant av situasjoner. Dette bekrefter også trener 1 i sitt intervju: *men du klarer ikke å prate under selve aksjonen, men du må være i forkant av situasjonen*. Man ser at begge trenere hevder at dersom den verbale kommunikasjonen skal være effektiv må den være proaktiv.

Trener 2 vektlegger at all koordinering skal forekomme innenfor forsvarsfilosofiens rammer (FMM). Dersom alle teammedlemmene har kunnskap om den presenterte FMM vil det tilrettelegge både for samhandling og implisitt koordinasjon. Utsagnet viser også at teamet

har innslag av implisitt koordinering. Treneren beskriver at det beste forsvaret ikke er feilfritt, men at det er betydelig bedre når spillerne er tydelige i sine aksjoner. Dersom spillerne er tydelige og tidlige i sine aksjoner vet medspillerne automatisk hvordan de skal agere. Det at spillere automatisk vet hvordan de skal opptre når medspillere utfører visse handlinger kan peke på at team 2 har en planlagt samhandling i forsvarsspillet (Giske & Børgesen, 2003). Teamet ser ut til å ha klare retningslinjer på hvordan man skal fremtre i kampsituasjoner, noe som videre peker på at teamet anvender seg av FMM. Disse retningslinjene danner grunnlag for hvordan teamet koordinerer sine handlinger. Det at spillerne automatisk vet hvordan de skal tilpasse sin egen atferd ut i fra medspillernes handlinger harmonerer med Cannon-Bowers, Tannenbaum, Salas, & Volpe (1995) sin undersøkelse som viser at effektive team har spillere som kan endre atferd ut i fra teamets behov. Basert på utsagnet til trener 2 ser det ut til at teamet har medlemmer som besitter denne kunnskapen. Han viser til at spillerne automatisk tar nye arbeidsoppgaver når de visuelt ser at medspillerne er i ferd med å utføre en aksjon. At spillerne koordinerer sine handlinger ut i fra medspillernes handlinger, uten behov for å kommunisere verbalt, anses som grunnleggende ved implisitt koordinering. Basert på eksisterende kunnskap om oppgaven og teamet, ser handlingene ut til å ha blitt automatisert. Trener 2 hevder at det er en lineær sammenheng mellom antall repetisjoner og øving på trening for at teamet skal kunne samhandle på et høyt nivå i kampsituasjon. Dette kan være en av grunnene til at han vektlegger antall repetisjoner av taktiske aspekter i treningsarbeidet. Videre ser tiltaket ut til å ha til hensikt å fremme forutsigbarhet mellom teammedlemmene (Gershoren, 2012). Et høyt antall repetisjoner kan medføre at teamet danner felles kognisjon i henhold til oppgaven, noe som er spesielt viktig for effektivitet når mulighetene for verbal kommunikasjon ikke er tilstede (Cannon-Bowers et al., 1993). Ut fra tidligere presenterte utsagn kan det virke som at teamet har denne felles kognisjonen, noe som kan forklare hvorfor teamet kan koordinere sine handlinger implisitt.

Trener 3 kommer også med utsagn knyttet til hvordan teamet koordinerer sine handlinger, og refererer til at teamet anvender begge koordinasjonsformer (eksplisitt og implisitt). Han beskriver gjennom følgende utsagn viktigheten av å kunne koordinere sine handlinger implisitt.

”Men for å svare på det du spør om så tror jeg at det i visse tilfeller ikke er muligheter for verbal kommunikasjon, og der tror jeg det er viktig at man er tydelig på hva man vil, man kan med tidlige bevegelser og aksjoner i forkant vise hva man vil i ulike

situasjoner. I kamper hvor det er mye støy og mye folk på tribunen er det ikke like lett å kommunisere verbalt og dermed må man kommunisere via bevegelsene” Trener 3

Treneren hevder at det i visse tilfeller ikke er mulig å benytte verbal kommunikasjon (Cannon-Bowers et al., 1993; Reimer et al., 2006), og at det da vil være hensiktsmessig for teamet å kunne koordinere sine handlinger implisitt. Utsagnet harmonerer med tidligere presentert litteratur angående implisitt koordinering (Cannon-Bowers et al., 1993; Cannon-Bowers & Bowers, 2006). Forskningen indikerer at team som foretar sine valg i dynamiske og intrikate miljø må kunne koordinere sine handlinger implisitt for å opprettholde effektivitet (Reimer et al., 2006). Utsagnet til trener 3 er også i overensstemmelse med utsagnet til trener 2, som hevder at for at spillerne skal kunne koordinere implisitt må teammedlemmene være tydelige i sine bevegelser og aksjoner. Ettersom det ikke er mulighet for verbal kommunikasjon hevder treneren at man kan kommunisere paralingvistisk. Den paralingvistiske kommunikasjonen kan direkte knyttes opp mot implisitt koordinering. Trener 3 kommer også med flere utsagn angående hvordan teamet kan koordinere sine handlinger som samsvarer med både tidligere presentert forskning og resultater.

*”Ja, og det er jo det som for eksempel Jugoslavene gjorde i mange år med det klassiske 3:2:1, de har jo kommunisert seg imellom om at når ballen er der og min medspiller står der, da skal jeg stå her. Jeg tror at man kan gjøre dette, for hvis jeg er 2er og går frem, og eksempelvis du står 3er, da ser jo du dette og kan si bli fremme! Og jeg dekker spilleren inn mot midten. Etter hvert som man har spilt i sammen en stund så behøver man ikke si dette man ser det gjennom medspillerens aksjoner”
Trener 3*

Her viser treneren til eksempler på team han tror anvender seg av implisitt koordinering. Han refererer til det tidligere landslaget Jugoslavia som hadde stor suksess i flere mesterskap. Trener 3 forklarer her at tydelig verbal kommunikasjon i treningssammenheng over tid, vil tilrettelegge for implisitt koordinering i kamp. Den verbale kommunikasjonen er ikke nødvendigvis grunnen til at teamet kan koordinere implisitt, det kan det være flere grunner til. Trener 3 har tidligere påpekt at man må konkretisere arbeidsoppgavene til teammedlemmene og repetere disse praktisk på trening. Tidligere utsagn har gitt tydelige indikasjoner på at treneren fremmer FMM, noe som kan være en mulig forklaring på hvorfor teamet klarer å koordinere sine handlinger implisitt. Dette er i tråd med de overnevnte undersøkelsene som viser til at en veksling mellom eksplisitt og implisitt koordinasjon blir funnet hensiktsmessig

for dannelse av FMM (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). Treneren påpeker videre at den implisitte koordineringsevnen kommer naturlig når spillere har samhandlet sammen over lengre tid. Han hevder at når spillere har spilt sammen lenge så vil de være mindre avhengig av eksplisitt kommunikasjon, og i større grad kunne koordinere sine handlinger implisitt (Tannenbaum et al., 1996). Treneren forteller hvordan teamet trener for å opparbeide implisitt koordinasjon gjennom følgende utsagn:

”Vi jobber jo masse med eksempelvis duellspill i forsvarsspillet, når er det vi går fra å skifte, eller ett vanlig bytte hvor eksempelvis 2eren faller inn igjen og 3eren overtar angrepsspilleren som kommer inn i midten, når skal 2eren bli framme og når skal den sikre ned bak? Dette må spillerne få repetisjoner på for å få opp samspeillet. Vi trener mye på denne typen samhandlingstrening, slik at spillerne får en slags trygghet til hverandre. Man vet at når spiller a går opp på 9 meter og takler så blir hun fremme, og automatisk da sikrer spiller b bak spiller a og fungerer som 2forsvarer, men hvis spiller a kun er på 8 meter så vet spiller b at byttet kommer hvis spilleren går inn i banen. Så vi prøver å danne samhandling i slike tilfeller så ofte som mulig. Dette skal ligge i ryggmargen på spillerne, spillerne skal kunne se hvordan medspillerne handler for så handle ut i fra dette. Dette blir bedre og bedre jo lenger vi får trene sammen”

Trener 3

Utsagnet samsvarer med tidligere presenterte resultater. Treneren vektlegger som tidligere nevnt antall repetisjoner i treningsarbeidet. Dette gjelder også for hvordan man skal fremme implisitt koordinering i teamet. Man kan også se at utsagnet samsvarer med trener 2`s overnevnte utsagn angående implisitt koordinering. Trener 3 skisserer at dersom spillerne er tydelige i sine bevegelser vil andre teammedlemmer automatisk kunne tilpasse sin egen atferd ut i fra medspillernes handlinger (Cannon-Bowers et al., 1995). Trener 3 er spesifikk i sin beskrivelse, han beskriver at spillerne kan kommuniserer nonverbalt gjennom hvor mye dybde (høyde) de tar i forsvar. Man ser i utsagnet at dersom en spiller går helt ut på 9 meter så vet automatisk sidemannen i forsvar at han skal innta rollen som 2 forsvarer. Derimot hvis den samme spilleren står nede på 8 meter så skal det forekomme et bytte om angrepsspilleren går inn mot den midtre sektoren. Dette utsagnet bekrefter og er en tydelig indikasjon på tydelige FMM, og videre at medlemmene av teamet besitter evnen til å koordinere sine handlinger implisitt (Cannon-Bowers et al., 1993; Reimer et al., 2006). I følge Cannon-Bowers et al. (1993) så vil FMM føre til at teammedlemmer kan antesipere og oppfatte hva som kommer til å skje fortløpende i oppgaveløsning. Tannenbaum et al. (1996) hevder videre

at dette vil føre til at medlemmene av teamet kan koordinere implisitt, og raskere kan tilpasse seg endringer i miljøet.

Treneren hevder at den implisitte koordineringsevnen henger sammen med hvor lenge spillerne har samhandlet, og at samhandlingen blir bedre jo lenger man trener sammen. Denne konklusjonen er relativt logisk. Ser man videre på det så kan man si at handlingene i teamet blir implisitte ved at man automatiserer koordineringer. Dette forekommer i følge trener 3 gjennom kontinuitet i treningsarbeidet. Tidligere har alle trenerne vist til at gjentakelser av taktiske aspekter er avgjørende for dannelsen av FMM. Trener 2 og 3 virker å ha samme oppfatning for hvordan man fremmer teamets evne til å kunne koordinere handlinger implisitt. Trener 1 bekrefter også at hans team anvender seg av implisitt koordinasjon, men i motsetning til trener 2 og 3 som refererer til hele teamet, fokuserer trener 1 på relasjonen mellom to spillere. Det blir beskrevet at to av spillerne ikke behøvde å kommunisere eksplisitt når det skulle koordinere sine handlinger i angrepsspillet.

”Jeg tror to av de spillerne vi hadde på landslaget ikke trengte å snakke sammen en gang! I en del av situasjonene de kom opp i så visste de hele tiden hva de skulle gjøre. Jeg kan ta eksempler på dette. I en del situasjoner så tror jeg spiller A så at nå kommer Spiller B til å kjøre høyre-venstre for så å slippe ballen til meg, så nå kan jeg bare komme breit i banen. Hvis du ser på meg nå, hvis spiller B skulle spille ballen videre så kom han inn slik, og da hadde han en kroppsstilling, men hvis han fintet her for å krysse opp så kunne spiller A se dette på inngangen hans, altså de kjenner hverandre så godt at de kan vise hva de vil gjennom sine bevegelser” Trener 1

Man kan se gjennom utsagnet hvordan to av spillerne i teamet til trener 1 koordinerte sine handlinger implisitt i etablert angrep. Treneren beskriver at spillerne ikke hadde noe behov for å kommunisere eksplisitt ved gjennomførelse av ulike handlinger. Ser man videre i utsagnet så kan man se at spiller A koordinerte sine handlinger ut i fra hvilken kroppsstilling spiller B hadde i ulike situasjoner. Dette er en indikator på at disse to spillerne handler ut fra eksisterende kunnskap om hverandre og av oppgaven (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). Man kan se at spiller A tilpasser egne handlinger i forhold til hvordan spiller B velger å agere, denne tilpasningsevnen er viktig for å handle effektivt (Reimer et al., 2006). Dette samsvarer med forskningen til Cannon-Bowers et al. (1993), som vektlegger betydningen av å tilpasse egen atferd ut fra oppgavens krav og andre teammedlemmer. Det er tydelig at spiller A tilpasser egne handlinger ut fra både oppgavens krav og spiller B's handlinger. Videre i

intervjuet peker trener 1 på at dette samspillet har utviklet seg som et resultat av at spillerne har spilt sammen både på klubb og landslag: *"En forutsetning for dette samspillet er at disse to spillerne hadde spilt lenge sammen både på klubb og landslag"*. Og videre *"de har lært seg å kjenne gjennom en årrekke"*. Man kan se at spiller A og B har dannet sine relasjoner over en årrekke både på klubbnivå og landslagsnivå. Dette kan være en mulig forklaring på hvorfor disse to spillerne klarer å tilpasse sine egne handlinger både ut fra den andres handlinger og oppgavens krav. Man kan ikke konkludere med at dette er den eneste grunnen til at disse spillerne hadde en spesiell samhandlingsevne, men trener 1 oppgir dette som hovedgrunnen: *"jeg tror ikke de hadde hatt denne samhandlingen om de ikke hadde spilt sammen så lenge som de hadde"*. Trener 1 peker på at samhandlingsevnen har utviklet seg på bakgrunn av at spillerne har samhandlet sammen over lang tid. Denne påstanden samsvarer med de overnevnte resultatene fra trener 2 og 3. Som viser til at implisitt koordinering kommer som et resultat av at teamet får drive samhandlingstrening med hverandre over tid.

5.1.4 Dyadiske FMM

Trener 1 beskriver i utsagnene over at spiller A og B ikke har behov for eksplisitt kommunikasjon ved koordinering i angrepsspillet. Noe som indikerer at de i stor grad kan koordinere sine handlinger implisitt. Dette indikerer at de har en innbygd evne til å antesipere hverandres handlinger. De fleste undersøkelser knyttet til antesipasjon har vært rettet mot hvordan man skal opptre mot motstanderteamet. Evnen til å forutsi medspillernes atferd er imidlertid svært viktig i lagballspill, og det ville vært hensiktsmessig å utforske dette ytterligere.

Treneren forteller i intervjuet at spiller A og B også har andre metoder for hvordan de koordinerer sine handlinger med hverandre. Dette kommer til uttrykk gjennom følgende utsagn: *"De hadde også tegn til hverandre som gav informasjon til den andre slik den andre alltid visste hva de skulle gjøre i sine valg"* Treneren beskriver at spillerne benytter seg av non-verbale tegn for å vise hvilke valg som skulle foretas i ulike situasjoner. Det virket som om spillerne hadde utviklet en egen terminologi gjennom tegn, som de anvendte i stedet for verbal kommunikasjon. På denne måten kan spillerne hurtig og hensiktsmessig levere tegn som viser hvilke handlinger som skal utføres. I følge Reimer et al. (2006) kan en slik terminologi fremme samhandling dersom den kollektive FMM er utilstrekkelig. Selv om spillerne hadde utviklet en felles terminologi og anvender denne, indikerer ikke det nødvendigvis at team 1 har utilstrekkelige FMM. Derimot så kan spiller A og B avlaste de

kollektive FMM i angrepsspillet gjennom effektive avtaler som bare de deler med hverandre. Dersom de etablerte angrepssystemene ikke fungerer, så kan samspillet mellom disse spillerne ha en avlastende funksjon for de kollektive FMM. Trener 1 forklarer dette med følgende utsagn:

”Men vi hadde jo disse to spillerne som vi kunne bruke når det kollektive spillet ikke fungerte maksimalt, når dette skjedde så kunne de eksempelvis komme med en enkel avtale som endte med scoring ” Trener 1

Trener 1 bekrefter her at spiller A og B kunne avlaste de kollektive FMM i angrepsspillet med sine individuelle avtaler. På den andre siden så kan slike avtaler føre til at resten av teamet opplever en form for uforutsigbarhet. Dette kan eksemplifiseres gjennom at spiller A og B utfører en handling i etablert angrep som de andre teammedlemmene ikke er bevisst over. Dersom handlingen ender med skuddbom eller tekniskfeil vil dette i neste ledd kunne føre til et redusert returløp for resten av teamet. Grunnen er at de resterende spillerne ikke vet når de skal returnere fra etablert angrep til etablert forsvar. Den overnevnte problematikken belyser trener 1 gjennom følgende utsagn: *”men det må ikke være overvekt av slike avtaler hvis du forstår hva jeg mener. For da vet man jo ikke når man skal starte returspillet, så det må være en balansegang mellom individuelle avtaler og kollektiv avtaler”*. Her viser treneren til viktigheten av å ha en balansegang mellom individuelle avtaler og kollektivt spill. Grunnen er at dersom angrepsspillet tuftes på individuelle avtaler så vil det skape en uforutsigbarhet for de resterende teammedlemmene (Gershoren, 2012).

Videre vil det være viktig å påpeke at utsagnene ikke beskriver hvor ofte spiller A og B valgte å bryte ut av den kollektive FMM's rammer. Trener 1 viser til at spillerne oftest holdt seg innenfor det han refererer til som ”konseptet”.

*”De holdt seg oftest innenfor konseptet vårt, med dersom de brøt ut av det kollektive spillet for ofte ga jeg klar beskjed om at de måtte gå tilbake til konseptet. Jeg informerte om at disse 2 og 2 avtalene skulle komme som et alternativ når vi enten slet angrepsmessig, eller som en overraskelse etter en lang periode med kollektivt spill”
Trener 1*

Her viser treneren til at spiller A og B oftest holdt seg innenfor den kollektive FMM, og at for hyppige avvik fra modellens rammer ble korrigeret via verbal kommunikasjon fra sidelinjen.

Videre ser man at trener 1 hevder at disse individuelle avtalene skal fungere som et overraskelsesmoment for motstanderteamet, eller for å avlaste det kollektive spillet når teamet er i behov for det. Dette indikerer at team 1's angrepsspill i all hovedsak baserer seg på de kollektive FMM som deles av alle teammedlemmene. Dette bekrefter også trener 1 gjennom følgende utsagn:

”Jeg er i den oppfatning at man aldri, og jeg påpeker aldri, kan bygge opp et angrepsspill med fokus på individuelle prestasjoner. Man må bygge det opp på et sterkt kollektiv som alle er med å bidrar i. Hovedvekten må ligge på kollektive prestasjoner, men i noen tilfeller kan man bryte ut dersom situasjonen tillater det, men spillerne vet nå etter så mange år sammen hvilke situasjoner det gjelder” Trener 1

Man ser her at treneren har sterke formeninger om at angrepsspillet ikke må tuftes på individuelle prestasjoner, men på et sterkt kollektiv. Utsagnet bekrefter hvor viktige de kollektive FMM er for teamet. Treneren beskriver videre at spillerne har frihet til å bryte ut av de kollektive FMM hvis situasjonen ”tillater” det. Som et resultat av mange års kontinuitet hevder trener 1 at teammedlemmene vet hvilke situasjoner som tillater avvik fra modellene.

Tidligere i oppgaven har det blitt beskrevet at alle trenerne fremmer FMM i sine respektive team. Tidligere presenterte resultatene har omhandlet hvorvidt FMM er fremtredende for teamet som helhet, trener 1 forteller imidlertid om to spillere som har utviklet relasjoner utenfor de kollektive FMM som teamet fremmer. Med utgangspunkt i utsagnene ovenfor så er det rimelig å anta at spiller A og B har dannet FMM som kun omhandler dem. Utsagnene indikerer at spillerne har dannet dyadiske FMM. Det at modellene er dyadiske viser til at to spillere danner koordinasjonslinker utenfor teamets kollektive retningslinjer (Eccles & Tenenbaum, 2004). Trener 2 og 3 derimot, viser ikke til at dette er fremtredende for deres landslagsteam. Gjennom intervjuene belyser de bare FMM fra et teamperspektiv. Selv om de dyadiske FMM er fremtredende i team 1 så kan man ikke dra slutninger om at de er typiske for internasjonale håndballteam.

5.1.5 Strategi for å fremme FMM

Hittil har det blitt belyst hvor viktig taktiske gjentakelser er for å fremme FMM i internasjonale håndballteam. Videre har det blitt påpekt at det finnes ulike former for FMM i de respektive teamene. Jeg skal nå belyse hvilke andre strategier trenerne anvender for å

fremme teamenes FMM. Gjennom analysene ble strategisk bruk av video for å bedre teamenes samhandlingsevne identifisert som en strategi for å fremme FMM.

5.1.6 Video for å fremme FMM.

Analyse av data indikerte at video har en sentral rolle i å fremme en felles forståelse for utøvende FMM. Trener 3 forklarer i intervjuet at teamet benytter seg av video for å vise hvordan motstanderteamet opptrer: ”Vi jobber mye med video, vi ser jo selvfølgelig alltid video av motstanderne”. Dette er i tråd med Giske et al. (2015) sine undersøkelser som viser at eliteteam i håndball eksponeres for video av motstanderteamet i kampforberedende møter. Derimot så finnes det svært lite undersøkelser som belyser hvordan eliteteam anvender video for å fremme FMM. På spørsmål knyttet til hvordan trener 2 formidler sin spillefilosofi forklarer han at video under trening er et virkemiddel han benytter seg av for å fremme SA og felles forståelse. Dette kommer til uttrykk gjennom følgende utsagn:

”Ett eksempel kan være at vi setter opp midtforsvaret de fire, begge 3`erene og begge 2`erene i spill mot en backrekke og en linjespiller, og så modellerer vi da, eller gir angrepslaget oppgaver å spille ulike typer angrepsspill som igjen krever ulike typer motspill fra forsvar. Gjerne ulike systemer motstanderne ofte anvender seg av. Så filmer vi gjerne noen sekvenser med i-paden mens vi samhandler på trening. Dersom spillerne løser ulike situasjoner feil stopper vi gjerne treningen for å se på videoen slik spillerne får se hva som var feilen. Denne formen for videobruk har spillerne respondert bra på. Man får jo se situasjonene rett etter man har gjennomført ulike handlinger. Da husker spillerne bedre enn om vi venter til etter treningen er ferdig! Etter vi har sett videoen så kan vi gjerne diskutere hvordan vi skal løse ulike situasjoner. Etter diskusjonene så setter vi i gang øvelsen igjen, så filmer vi igjen, så fortsetter dette til vi finner felles løsninger på hvordan vi skal løse de typiske situasjonene som kan komme i kamp” Trener 2

Trener 2 beskriver i dette utsagnet hvordan han setter opp forsvarsøvelser for å fremme samhandlingen i etablert forsvar. Man kan se at teamet spiller 4 mot 4 i den midtre sektoren. De som ikke opptrer i forsvar får i oppgave å simulere eventuelle systemer teamet kan møte i fremtidige kamper. Videre beskriver treneren at de ofte tar videoopptak av gjennomførelsen i disse øvelsene. Trener 2 viser til at ved feil utførelse i forsvarsarbeidet så stoppes øvelsen. Etter han har lokalisert feilen så ser trenerteamet og spillerne video sammen for så å diskutere hva som ble gjort feil. Denne formen for

kommunikasjon etter handlinger blir funnet hensiktsmessig for å danne felles forståelse (Eccles & Tenenbaum, 2004). Når spillerne og trenerteamet har kommet frem til adekvate løsninger på de ”typiske” situasjonene som kan forekomme i kamp så gjentas øvelsen, også denne gang filmes sekvensen. Trener 2 påpeker at denne formen for trening og kommunikasjon kan medføre i at spillerne danner en felles forståelse for hvordan man skal løse de ulike situasjonene. Utsagnet harmonerer med Eccles & Tenenbaum (2004) sin forskning som viser at dersom spillerne og trenerteamet diskuterer seg frem til hvordan teamet skal samhandle så kan det føre til at spillerne utvikler felles taktikkforståelse og felles mentale planer. Dersom spillerne utvikler taktikkforståelse og danner felles mentale planer vil dette tilrettelegge for mer hensiktsmessig samhandling i etablert forsvar. Trener 2 påpeker at en fordel ved å ta video under treningen er at det gir grunnlag for gode diskusjoner. Grunnen til det er at spillerne bedre husker de situasjonene som skal diskuteres. Han hevder at dersom man venter til etter treningen, så vil spillerne ikke kunne gjenkjenne situasjonene på samme måten som om man tar diskusjonene direkte etter at de har inntruffet. Påstanden er relativt logisk, og denne strategien kan føre til at spillerne danner FMM for hvordan man skal løse viktige situasjoner i etablert forsvar. Med det overnevnte utsagnet som grunnlag kan man se at treneren anvender video i treningsarbeidet fordi han ønsker å danne en felles forståelse av teamets FMM i etablert forsvar. På spørsmål om hvorfor video er så viktig for dannelse av felles forståelse av modellene i forsvar svarer han følgende:

”Jo for videoen er med på å bekrefte eller avkrefte hvor ”feilen” lå i de ulike situasjonene. Dersom spillerne får bekrefte at det var min eller din handling som forårsaket denne ”feilen” blir det lettere å korrigere hvordan vi skal løse fremtidige situasjoner som kan oppstå i kamp” Trener 2

Her ser man at trener 2 hevder at videoen er et hensiktsmessig virkemiddel for å få bekrefte eller avkrefte hvem som forårsaket ”feilen” i forsvar. Dersom spillerne visuelt får se hvem som forårsaket de ulike feilene i forsvar så vil teamet være mer mottakelig for korrigerende. Ved å lokalisere hvor feilen kom i forsvar vil spillerne visuelt få se at det eksempelvis var dem som forårsaket ”feilen”. Dette vil i følge treneren kunne stimulere til en utvikling av en felles forståelse for når og hvordan man handle i henhold til oppgaven. Det at spillerne og trenerteamet i felleskap kommer frem til hvordan situasjoner i forsvar skal løses, vil kunne føre til at teamet får en gjensidig forventning til oppgavens krav (Cannon-Bowers et al.,

1993). Det ser ut til at team 2 bruker denne samhandlingstreningen for å skape klare strategier for hvordan de vil stoppe ulike situasjoner som kan oppstå når motstanderteamet befinner seg i etablert angrep. Dersom teamet har en klar strategi for hvordan de skal løse de ulike situasjonene som kommer i kamper, vil det øke forutsigbarheten mellom teammedlemmene. Noe som tidligere nevnt vil øke teamets effektivitet (Gershgoren, 2012).

Denne strategien for å fremme FMM i treningssammenheng, er bare fremtredende hos team 2. De to andre trenerne benytter seg ikke av video under de praktiske teamtreningene. Derimot brukes video aktivt i pre-brefing i forkant av kamper i team 3. Dette kommer til uttrykk i følgende utsagn:

”Dersom motstanderne har noen angrepsstarter som de anvender seg mye av så har vi klippet disse startene inn i en fil slik vi raskt kan finne det frem på møtet. Dette for at man skal forberede seg på hvordan vi skal løse angrepsstartene som motstanderen kommer med i kamp. Vi spør gjerne hvordan skal vi løse dette? Så diskuterer vi dette, slik vi vet hvordan vi skal handle under kampen. Jeg er opptatt av at spillerne skal være enige om hvordan vi skal løse det, for det er ikke jeg som skal løse det på banen, ikke sant?” Trener 3

Man ser her at trener 3's utsagnet delvis samsvarer med utsagnene til trener 2 har angående videobruk. Dette gjelder ikke hvordan video brukes, men hvorfor trenerne anvender video. Begge trenerne viser til at de bruker video for å skape diskusjoner blant teammedlemmene angående ulike løsninger av fremtidige situasjoner som kan forekomme i kamp. Man ser gjennom utsagnet at team 3 studerer ”angrepsstartene” til motstanderteamet på video for så i fellesskap diskutere seg frem til felles løsninger. Det kan virke som at trenerne danner FMM i et samspill med spillerne. Både trener 2 og 3 vektlegger teammedlemmenes synspunkter om hvordan man skal løse de ulike situasjonene som kan oppstå i den fremtidige kampen. Det at alle teammedlemmene deltar i disse diskusjonene og at de finner løsninger alle blir enige om, indikerer at teamene danner kollektive planer inn mot kamp. Det ser ut til at teamene prøver å danne felles overlappende kognitive forestillinger om kampens krav. Dersom teammedlemmene har disse felles forestillingene vil det tilrettelegge for effektiv og god prestasjon under ytelsen (Cannon- Bowers & Bowers, 2006)

Trener 3 beskriver også at videomøter etter kamp brukes som en evalueringsprosess, og at disse møtene anvendes for å danne fokusområder inn mot fremtidige kamper og

teamtreninger (Eccles & Tenenbaum, 2004, 2007; Gershgoren, 2012). Dette kommer til uttrykk i følgende utsagn:

”Vi har jo selvfølgelig et møte hvor vi sitter som lag å ser på ting, vi har alltid gjort det slik at hvis vi har 2 dager mellom kampene slik det er i mesterskap så ser vi på vår egen kamp dagen etter, her fokuseres det på hva vi gjorde bra og hva vi kunne gjort bedre. Etter dette møtet så trener vi, fokuset her ligger på forbedringsområdene fra forrige kamp og hva vi må endre på til neste kamp for å bedre prestasjonen” Trener 3

Dette utsagnet korrelerer med tidligere presentert teori fra Eccles & Tenenbaum (2004, 2007); Gershgoren (2012), som hevder at team kan øke sin felles forståelsen ved å benytte ”post-performance-prosesser”. Man ser gjennom utsagnet at team 3 har dannet seg refleksjonsprosedyrer under mesterskapene. Dagen etter kamp så arrangerer treneren et teammøte hvor hele teamet ser video og evaluerer gårsdagens kamp. På disse teammøtene fokuseres det både på hva som var bra og hva som kan forbedres inn mot fremtidige kamper. Etter dette møtet trener teamet i hall. På disse treningene har treneren sammen med teammedlemmene dannet fokusområder som må forbedres inn mot neste kamp. En slik praksis samsvarer med Eccles & Tenenbaum (2004) sin litteratur som viser til at kunnskapen som dannes gjennom post-prosesser bør danne grunnlag for pre og inn-prosessen med tanke på fremtidige kamper. Det at treneren har dannes disse evalueringsprosedyrene kan føre til at teamet videreutvikler felles forståelsen for teamets FMM. Han forteller at teamet repeterer denne prosessen etter hver kamp de har spilt i forbindelse med mesterskap. Dette er i tråd med Ronglan (2000) sin faglitteratur som hevder at disse prosessene er en kontinuerlig syklus. Håndballteamet vil gå fra pre-inn-post for så i neste ledd tre inn i en ny pre-inn-post prosess (Ronglan, 2000).

Analysen fra intervjuet med trener 2 viser også at hans team bruker tidligere prestasjoner som evalueringsmateriale. Han beskriver at tidligere prestasjoner danner grunnlag for hvilke utviklingsmål teamet skal ha inn mot fremtidige kamper.

*”altså du kan si i noen møter så har vi mest fokus på oss selv og vårt spill, da kan det være ting vi plukker fra vårt spill i fra kampen før som vi ønsker å forsterke eller utvikle eller forbedre, og det har hoved fokus for fremtidige kamper eller treninger”
Trener 2.*

Man ser at utsagnene samsvarer. Både trener 2 og 3 bruker tidligere prestasjoner som grunnlag for fremtidige teamtreninger (Eccles & Tenenbaum, 2004). Trenerne bruker videoen

for å finne fokusområder som teamet kan videreutvikle inn mot kommende kamper i mesterskapene. Trenerne eksponerer altså teammedlemmene for video med mål om at det skal forbedre teamets samhandlingsevne og felles forståelse til fremtidige kamper. På spørsmål om hvorfor videoen er viktig for å danne felles forståelse av utøvende systemer svarer trener 2 følgende:

”det kan være to spillere ved siden av hverandre i forsvar som oppfatter situasjoner ulik, altså at vi har sett forskjellige ting, derfor er videoen ofte nyttig for å sjekke ut, bekrefte, avkrefte, få avklart «var det virkelig sånn». Så det er et nyttig redskap, og det brukes for lite av dette på seg selv” Trener 2

Utsagnet viser at spillerne i noen tilfeller oppfatter situasjoner ulikt. Som nevnt tidligere vil dette kunne hemme teammedlemmenes SA (Klein, 1999). Dersom spillerne opplever situasjoner som tvetydige vil det kunne medføre i at man utfører feil handlingsvalg, noe som videre vil hemme teamets samhandlingsevne (ibid). Trener 2 beskriver da at videoen er et nyttig redskap for å få avkreftet eller bekrefte hvordan situasjonsbilde virkelig var. Dette kan medføre i at teammedlemmer får se hvordan egne handlinger påvirker teamets samhandling. Målet her vil være at videoen skal kunne utvikle egen samhandling. Spillerne får se visuelle bilder av hvordan de fremtrer som et team i etablerte faser av spillet. Trener 2 bekrefter også at videoen kan være et virkemiddel for å utvikle eget spill: *”for det å se video av seg selv kan utvikle eget spill”*.

De presenterte resultatene viser til at både trener 2 og 3 bruker video som strategi for å fremme felles forståelse for FMM. Begge trenerne viser til bruk av video inn mot fremtidige kamper for å forberede teamet på hvilke situasjoner som er ”typiske” for motstanderteamet. Videre anvender også begge trenerne video for å evaluere egne prestasjoner. Den eneste forskjellen er at trener 2 også tar i bruk video på praktiske treninger for å avklare situasjoner direkte etter samhandling. Intervjuene av trener 2 og 3 gir tydelige indikasjoner på at video er et viktig hjelpemiddel for å danne nøyaktige FMM for deres team. Der da trener 2 og 3 viser til systematisk bruk av video viser analyser av trener 1 at han ikke bruker video for å fremme sine FMM. Dette kommer til uttrykk i følgende utsagn:

”Det ble helt sikkert brukt alt for lite. Vi tok mest situasjoner i praksis på trening, vi fant sammen problemområder som vi måtte jobbe med, jeg liker mest å justere vårt spill etter de motstanderne vi skal møte” Trener 1

Man ser at utsagnet ikke samsvarer med trener 2 og 3's uttalelser angående videobruk for å fremme FMM. Trener 1 viser til at han foretrekker å forberede teamet til kamp gjennom praktiske teamtreninger uten bruk av video. Det er viktig å påpeke at selv om treneren ikke eksponerer teammedlemmene for video så avklarer treneren ulike situasjoner ved hjelp av eksplisitt kommunikasjon på treningsfeltet. Man ser også gjennom utsagnet at trener 1 liker å justere egne FMM ut i fra hvilket motstanderteam man skal møte. Dette er med på å bekrefte det som ble belyst tidligere, nemlig at team 1 danner motstanderspesifikke FMM (Reimer et al., 2006). Der da trener 2 og 3 bruker en kombinasjon av eksplisitt kommunikasjon og video, benytter trener 1 seg bare av det førstnevnte. På bakgrunn av at det ikke finnes empirisk forskning angående hvor viktig video er for å danne FMM, kan man ikke dra slutninger for hvilke av de to forberedelsesmetodene som tilrettelegger for optimal prestasjon. På den andre siden så kan det tenkes at videobruk i forbindelse med dannelse av FMM er fordelaktig. Derimot så kan man ikke konkludere med at videoen er en medvirkende faktor for danning av presise FMM. Avslutningsvis så bør det nevnes at trener 1 viser til at video kanskje ble brukt i for liten utstrekning i treningsarbeidet til team 1. På videre spørsmål om videobruk så gir trener 1 en forklaring på hvorfor han ikke benyttet video i stor utstrekning, *”jeg kjente motstanderne inn og ut, jeg visste alltid hvilke spill og forsvarsformasjoner motstanderne hadde”*. Man kan se her at treneren årsaks forklarer manglende videobruk med at han hadde kontroll på motstandernes taktikk og hvilke angrepsavtaler de hadde. Dette forklarer hvorfor han ikke anvendte video på motstanderne, men derimot gir det ingen forklaring på hvordan han ikke anvendte video for å fremme en felles forståelse for egne FMM. Tidligere ble det vist til at trener 2 og 3 benyttet seg av video for å evaluere egne prestasjoner. På samme spørsmål svarer trener 1 at han ikke benytter seg av video for å evaluere tidligere prestasjoner. Videre analyser viser også at team 1 ikke har andre evalueringsprosedyrer. Dette strider imot den tidligere nevnte forskningen til Eccles & Tenenbaum (2007), som viser at slike prosedyrer kan videreutvikle felles forståelsen for egne konsepter.

5.2 P2: På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i de FMM?

5.2.1 Roller

I håndball skiller man spillerne ut i fra posisjoner, både i angrep og i forsvar (Hellemsvik, 1980). Disse posisjonene krever ulike taktiske, tekniske, psykiske og fysiske egenskaper (ibid). Noe som indikerer at posisjonene også krever ulike roller (ibid). Basert på egen erfaring som landslagsspiller og trener på høyt ferdighetsnivå finner jeg roller som et sentralt begrep (Giske et al., 2015). Som nevnt tidligere kan man forbedre et teams effektivitet gjennom at man sikrer seg at spillerne forstår sin rolle innenfor den filosofien man ønsker å utøve (Beauchamp et al., 2005; Eys et al., 2003; Reimer et al., 2006).

5.2.2 Rolleforståelse

Videre beskrives det i litteraturen at samhandlingsmuligheten økes dersom man tildeler medlemmer av et team en bestemt rolle (Beauchamp et al., 2005). Trener 1 kommer med følgende utsagn angående rolleforståelse:

”I forhold til det konseptet du spiller etter så er det helt avgjørende at spillerne er opplyst om hva deres rolle er, i forsvar så må man vite at det er jobben min, «disse 3 tingene er det jeg er nødt til å gjøre», skal jeg gjøre noe mer så kan det ikke gå ut over de 2 jeg står ved siden av.» Trener 1

”Spillerne må også ha en viss forståelse av rollene til de andre spillerne innenfor konseptet man spiller etter, da mener jeg at de vet hva de andres arbeidsoppgaver er ut i fra den filosofien vi har, spesielt i forsvar, for her har vi klare regler på hvordan vi skal løse ulike situasjoner” Trener 1

Gjennom disse utsagnene kan man se at trener 1 hevder at forståelse for rollene innenfor konseptet man ønsker å utøve, er avgjørende for prestasjon. Konseptet treneren referer til kan sammenlignes med FMM. Dette støtter opp om forskningen til Reimer et al. (2006) som viser til at inndeling av roller og forståelse av rollen er en medvirkende faktor for god samhandling innad i teamet. Grunnen er at dersom man tildeler teammedlemmer roller så reduseres muligheten for tvetydighet knyttet til hvordan man skal handle med henhold til oppgaven (Eys et al., 2003; Giske et al., 2015; Reimer et al., 2006). Team som har en klar rollefordeling vil ha lettere for å koordinere sine handlinger med hverandre (Eys et al., 2003; Reimer et al., 2006). Treneren beskriver videre at forståelse av egen rolle i lys av medspillernes er viktig for samhandlingen til teamet. Det legges vekt på at teammedlemmene skal ha kunnskaper om andres ansvarsområder og roller. Utsagnet samsvarer med overnevnt teori som viser til at

forutsigbarhet mellom teammedlemmer blir funnet adekvat for samhandlingsevnen i teamidretter (Gershgoren, 2012). Dersom medspillerne har kunnskap om andre teammedlemmers roller hevder Bourbousson et al. (2010); Reimer et al. (2006) at det vil kunne føre til at man blir mer tilpasningsdyktig i samhandlingen. Evnen til å kunne tilpasse egne handlinger med henhold til teammedlemmer og oppgaven viser seg å være hensiktsmessig for effektive idrettsteam. (Bourbousson et al., 2010; Reimer et al., 2006). Videre hevder Hemphill & Rush (1952) at teammedlemmer som deler felles kunnskap om deres funksjoner og rolleansvar vil man kunne skilte med høyere effektivitet, og vice versa. Cannon-Bowers et al. (1993) viser til at gjensidig forventning knyttet til oppgaven innad i team er den mest adekvate forklaringen på hvordan team koordinerer, adapterer og forutser situasjoner. Ut i fra presentert litteratur så vil spillerne i teamet som både har forståelse for egen rolle, samt medspillernes, ha lettere for å skape gjensidige forventninger med henhold til oppgaven. Treneren viser til at teamet har regler for hvordan situasjoner skal løses i etablertforsvar. Dersom treneren sikrer seg at alle spillerne kan reglene innenfor den FMM han ønsker å utøve, så vil det være større sannsynlighet for at spillerne oppfatter situasjoner likt, og danner felles forståelse for den FMM treneren ønsker å utøve.

Sett i lys av presentert litteratur angående rolleforståelse så samsvarer trenerens utsagn med litteraturen. Utsagnene sier noe om hvor viktig treneren mener rolleforståelse er, men de sier ikke noe om hvordan treneren går frem i denne prosessen. Med tanke på hvor viktig treneren mener dette er for å ha en velfungerende FMM vil det være avgjørende å få kunnskap om hvordan han gjennomfører denne prosessen.

”I perioden jeg var landslagstrener så hadde vi nesten bare fellessamtaler, i noen tilfeller hadde vi individuelle samtaler, men det var ikke ofte. Det var bare når jeg forespeilet om hvor mye spilletid man kunne forvente seg i det kommende mesterskapet jeg hadde individuelle samtaler. Vi hadde disse møtene eller samtalene i fellesskap”
Trener 1

Man ser gjennom utsagnene at trener 1 nesten bare anvendte seg av fellesmøter da han definerte rollene for spillerne. Med fellessamtaler som virkemiddel for rollesetting vil treneren kunne fremme at spillerne utvikler gjensidig forventning med henhold til oppgaven. Det at treneren definerer rollene i plenum med alle spillerne kan medføre i at spillerne får informasjon angående oppgavene, pliktene og ansvarsområdene til sine medspillere. I følge Gershgoren (2012); Klein (1999) er dette avgjørende for dannelsen av en velfungerende FMM. Videre så kan denne prosessen være med på å gi spillerne en forståelse av hvordan hele

teamet fungerer. Dette er i følge Volpe et al. (1996) adekvat for dannelse av felles forståelse for den utøvende FMM.

Etter eksempler fra trener 1 ønsker jeg å sette disse svarene i lys av de andre 2 respondentene. På samme spørsmål angående viktigheten om rolleforståelse fikk jeg følgende svar av trener 2:

”Mye, mye viktigere enn vi trenere ofte liker for å si det sånn. For dette er krevende, vi ser at når vi lykkes best i landslaget da har en av suksessfaktorene vært at spillerne var veldig klar over og trygge i sin rolle i laget i mesterskapet. Både i forhold til uttaket av troppen, og med tanke på klarhet i hva de ulike rollene krever, her kan det deles opp ut ifra posisjon og ut i fra forsvar/angrep. En spiller kan eksempelvis ha rollen som ren forsvarsspiller og vice versa. Hver rolle krever ulike egenskaper, VK, VB osv. Vi legger også vekt på at spillerne er informert om hvilke arbeidsoppgaver lagkameratene har” Trener 2

Man kan se at utsagnet overensstemmer med presenterte resultater fra trener 1. Begge trenerne peker på viktigheten rundt teammedlemmenes rolleforståelse. Utsagnet samsvarer også med overnevnt litteratur hvor Beauchamp et al. (2005) hevder at forståelse av rollen man har i teamet er kritisk for at man skal kunne handle effektivt i den tildelte rollen. Videre kan man se at treneren vektlegger klarhet rundt hva som kreves i de ulike rollene. Han beskriver også at kravene kan variere ut fra både hvilken posisjon man har på banen og i hvilken fase av spillet man befinner seg i (Angrep, Forsvar). Treneren viser til at noen av spillere kan ha en ren forsvarsrolle, og tilsvarende i angrep. Videre blir det beskrevet at hver rolle krever ulike egenskaper og ferdigheter. Som trener må man finne de spillerne som kan bekle rollene innenfor den FMM man ønsker å utøve, noe både trener 1 og 2 bekrefter gjennom intervjuene. Har team velfungerende FMM, skal dette i følge Gershgoren (2012) kunne medføre i at spillere opplever en større form for rolleklarhet, samt at spillerne blir opplyst gjennom modellen hva som kreves i de ulike rollene. Team som fremmer FMM og har en tydelig rollefordeling innenfor modellens rammer kan skilte med økt forutsigbarhet mellom teammedlemmer (ibid).

Utsagnet over viser til at trener 2 ser på rolleklarhet og rolletrygghet som en av suksessfaktorene for prestasjon i teamet. Denne påstanden korrelerer med undersøkelsene til Carron & Brawley (2008) som viser til at utøvere i suksessfulle team opplever høy form for rolleklarhet. Videre bekrefter trener 2 den tidligere påstanden som trener 1 presenterte. Det at

man må forstå sin egen rolle i lys av medspillernes. Trener 2 utdyper påstanden videre med å beskrive at spillerne må være informert angående hvilke arbeidsoppgaver og ansvarsområder de andre teammedlemmene har (Bourbousson et al., 2010; Cannon-Bowers et al., 1993; Reimer et al., 2006). Dette er kjernen ved FMM-konseptet. Dersom spillerne er informert om andre teammedlemmers arbeidsoppgaver, og har forståelse for egen rolle vil dette kunne føre til at de kan tilpasse egne handlinger ut fra oppgavens krav og andre teammedlemmer. Noe som i følge Cannon-Bowers et al. (1993) er svært hensiktsmessig for teams samhandlingsevne. Beauchamp et al. (2005) hevder videre at informasjon om andre medlemmers roller vil kunne medføre i en reduisering av uklarheter om hvem som skal gjøre hva. Denne redueringen vil kunne føre til økt effektivitet innad i teamet (ibid). Trener 3 viser også til at å tildele roller er viktig for teamets samhandling. Det beskriver han gjennom følgende utsagn:

”ja jeg tror det er veldig viktig å definere rollene for spillerne, grunnen for det er at spillerne må vite hva som kreves av de i de ulike rollene og posisjonene. Man må for eksempel vite i forsvar hvilke arbeidsoppgaver min posisjon har. For dette varierer jo ofte ut i fra hvilken trener man har, jeg kan forvente andre ting i et 6:0 forsvar enn hva klubbtreneren gjør. Derfor har vi sett at det er viktig å definere for spillerne hva vi krever av de i landslaget, for dersom de ikke jobber etter våre tanker så blir det ofte problem, for da kan det være noen som jobber for individuelt og da kan samhandlingen bli dårlig” Trener 3

Trener 3`s utsagn harmonerer med trener 1 og 2`s tidligere utsagn, som viser til at rolleforståelse er hensiktsmessig for teamets samhandlingsevne (Beauchamp et al., 2005). Trener 3 peker på at man må definere rollene for teammedlemmene. Grunnen er at spillerne må få en forståelse av hva rollen og deres posisjon krever (ibid). Dette i tråd med Beauchamp et al. (2005) sin undersøkelse som viser til at rolleforståelse er kritisk for at man skal handle effektivt i den tildelte rollen. Videre viser trener 3 til at teammedlemmene må vite hvilke arbeidsoppgaver sin posisjon har innenfor den forsvarsformasjonen som fremmes i teamet. Disse utsagnene korrelerer både med presentert faglitteratur (Reimer et al., 2006), og videre også med trener 1`s tidligere utsagn (se over). Alle landslagstrenerne peker på at rolleforståelse er viktig for deres teammedlemmer, grunnen er at alle teammedlemmer må være klar over hvilke ansvarsområder og plikter de har innenfor FMM`s rammer. På den andre siden så peker trener 3 på at vil sikre rolleforståelse på bakgrunn av at ulike trenere fremmer sine modeller ulikt. Han viser til at selv om man fremmer samme forsvarsformasjon

så vil det være avvik angående hvordan trenerne vil at teamet skal samhandle. Han eksemplifiserer dette med å forklare at hans FMM kan avvike fra en eventuell klubbtrener. Treneren peker på at det derfor vil være viktig for han å skissere hva han forventer av spillerne i de ulike posisjonene, slik de kan jobbe etter hans FMM. Trener 3 uttaler at dersom spillerne jobber for "individuell", og ikke innenfor FMM i forsvar så vil det påvirke teamets samhandlingsevne i negativ bemerkelse. Disse uttalelsene skiller seg fra de tidligere presenterte uttalelsene til trener 1 og 2. Trener 1 og 2 hevder ikke at dette er en av grunnene til hvorfor de sikrer seg rolleforståelse i deres respektive team. Derimot så viser trener 1 og 2 til hvordan de går frem for å definere rollene til spillerne, noe trener 3 ikke gjør.

Etter analyser av trener 1, 2 og 3 finner jeg at trenerne har fokus på at spillerne i teamet skal oppleve klarhet rundt hva deres rolle er i det utøvende forsvars eller angrepssystem (FMM). Trenerne har vært tydelige på hva som kreves i hvert enkelt rolle slik spillerne er klar over ansvarsområder og plikter innenfor FMM's rammer. Det finnes at trener 1 og 2 har både anvendt seg av kollektive og individuelle samtaler. Etter videre analyser finner jeg at de individuelle samtalene gjennomføres for å sikre rolleaksept fra teamets medlemmer. Noe som kan illustreres gjennom dette utsagnet fra trener 2: *"Ja, det er definitivt viktig, spillerne må akseptere rollen, dette gjøres på ulike måter, men de får alltid spørsmålet om de aksepterer rollen i en samtale med oss i trenerteamet"*. Det at spillerne ikke bare forstår, men også aksepterer rollen skal med henhold til litteraturen være avgjørende for at man skal kunne handle effektivt i den tildelte rollen (Beauchamp et al., 2005). De kollektive møtene hvor teammedlemmene får informasjon om andres roller og ansvarsområder derimot, gjennomføres med mål om at spillerne skal danne gjensidig forventning angående oppgaven. Som nevnt tidligere er evnen til å tilpasse seg andre medspilleres svakheter, styrker og handlinger noe som er essensielt for effektive idrettsteam (Bourbousson et al., 2010; Cannon-Bowers et al., 1993; Reimer et al., 2006). Ved å sikre seg klarhet rundt hva som kreves i de ulike rollene vil man implisitt redusere rolletvetydigheten (Beauchamp et al., 2005; Eys et al., 2003). Lav rolletvetydighet er i følge Giske et al. (2015) en forutsetning for FMM i idrettsteam.

5.2.3 Rolletvetydighet

Motpolen til rolleklarhet vil være det som i litteraturen presenteres som rolletvetydighet (Beauchamp et al., 2005; Eys et al., 2003; Giske et al., 2015). Tvetydighet angående roller viser som tidligere nevnt til en mangel på tydelig informasjon knyttet til spillernes bestemte rolle i teamet (Kahn et al., 1964). Tvetydighet knyttet til spillernes roller i teamet vil kunne

påvirke koordineringsevnen og samhandlingsmulighetene til teamet i negativ retning (Eys et al., 2003). Videre hevder Beauchamp et al. (2005); Eys et al. (2003) at misnøye blant utøvere i teamidretter ofte kan forklares ut fra at de opplever en form for tvetydighet knyttet til deres rolle. Trener 3 kommer med utsagn knyttet til denne tematikken.

”Dette har jeg selv fått oppleve i mitt første mesterskap. Jeg trodde at alle spillere som ble tatt ut til mesterskap skulle gå inn å gi jernet når de fikk spille, og at dersom man ser at den spilleren som spiller i min posisjon hun gjør det bra, så har man forståelse for hvorfor man ikke får spille, men det var langt i fra sannheten! Så der fikk jeg absolutt en lærepenge!” Trener 3

”Det er helt klar, det første mesterskapet jeg hadde der kom vi inn i den onde sirkelen og det ble enda mer forsterket på grunn av denne tvetydigheten rundt rollefordelingen, det er jeg 100% sikker på, jeg kunne definert rollene tydeligere, altså det kan jeg si, det kommer aldri til å skje med meg som trener igjen” Trener 3.

Man kan se gjennom utsagnene at trener 3 opplevde rolletvetydighet innad i teamet som negativt for prestasjon (Beauchamp et al., 2005; Eys et al., 2003; Giske et al., 2015). Han beskriver i intervjuet at i hans første mesterskap så kom teamet inn det han beskriver som *”den onde sirkel”*. Treneren peker på høy rolletvetydighet som en årsaksforklaring til hvorfor laget kom inn i denne sirkelen. Videre i utsagnene kan man se at treneren implisitt forventet rolleaksept fra alle spillerne ved uttakelse til mesterskap. Tidligere i oppgaven har det blitt påpekt hvor viktig rolleforståelse er for en velfungerende FMM. Like viktig er det å påpeke at spillere ikke kan være effektiv i en rolle som man ikke aksepterer (Beauchamp et al., 2005). Man kan gjennom disse utsagnene se at som trener må man ikke bare sikre seg rolleforståelse for uøvende FMM, man må også sikre seg at spillerne aksepterer den tildelte rollene.

Kahn et al. (1964) viser til at teammedlemmer kan oppleve to former for rolletvetydighet: *objektiv* eller *subjektiv*. Den objektive formen knyttes opp mot den tidligere nevnte definisjonen, hvor spillerne i teamet har mangel på tydelig informasjon om ens rolleansvar, og kan anses som et resultat av omgivelsene. I følge Eys et al. (2003) kan denne formen for tvetydighet forekomme dersom spillerne opplever en mangel på tilgang til lederne av teamet. Den subjektive tvetydigheten henviser på den andre siden til spillerens oppfattede tvetydighet. Eys et al. (2003) hevder at spillerne i noen tilfeller kan oppleve rollen sin som uklar til tross for at utøverne har hatt ubegrenset tilgang til samtaler med trenerteamet, hvor en gjentatte

ganger har informert om vedkommendes ansvarsområder. Selv med disse tiltakene hevdes det at noen spillere føler seg usikre på hva man skal gjøre, og hvordan man skal gjennomføre handlingene (Eys et al., 2003). Ser man denne litteraturen i lys av trenerens utsagn kan det virke som at den *objektive* formen for tvetydighet var den mest fremtredende i teamet. Dette da treneren eksplisitt referer til at han kunne definert rollene tydeligere for spillerne i teamet. Det overnevnte utsagnet indikerer at spillerne mangler tydelig informasjon om både forventet spilletid, ansvarsoppgaver og plikter i teamet. Som forklart tidligere i oppgaven så hevder Eys et al. (2003) at rolletvetydighet vil redusere teamets evne til både å koordinere handlinger og kunne forutse andre medspillernes handlinger. Denne redueringen vil virke negativt inn på teamets samhandlingsevne. På den andre siden kan man ikke på bakgrunn av et utsagn dra slutninger om at den nevnte tvetydigheten var den medvirkende årsaken til hvorfor teamet kom inn i det treneren beskrev som ”*den onde sirkel*”. Selv om man ikke kan dra slutninger så peker den overnevnte litteraturen på at dette kan være en mulig årsaksforklaring. På spørsmål angående rolletvetydighet så fremhever trener 3 noe interessant:

”I vårt første mesterskap opplevde jeg som trener at spillerne ikke hadde noen fellesforståelse for konseptene og da var jo også resultatet dårlig. Det var liksom i fritt fall, det var ingen bunn «jorden kom aldri», og dette ble helt klart bedre i de neste mesterskapene!” Trener 3

Treneren har i tidligere utsagn hevdet at teammedlemmene opplevde en form for rolletvetydighet i hans første mesterskap som trener. I det samme mesterskapet hevder treneren at spillerne ikke hadde noen felles forståelse for utøvende konsepter. Som nevnt tidligere i oppgaven kan konseptene trenerne refererer til assosieres med FMM. Med henhold til tidligere presentert litteratur, hvor det beskrives at lav rolletvetydighet finnes essensielt ved utvikling av FMM (Giske et al., 2015), kan dette indikere at den opplevde rolletvetydigheten og den manglende felles forståelsen for FMM kan ha koherens. Grunnen er at tidligere forskning viser til at klarhet angående roller er særs viktig for dannelsen av felles forståelse for utøvende FMM (Beauchamp et al., 2005; Reimer et al., 2006). Orasanu (1990) anvender FMM for å vise til hvordan team strategisk løser eventuelle problemer/kriser. I 1990 gjennomførte Orasanu en analyse av et cockpitmannskap. Studien omhandler felles problemmodulering i ”team decision making (TDM). Forskningen viser til at team som utvikler en mental modell av hvordan man skal løse ulike situasjoner kan skilte med høyere prestasjon. Cannon- Bowers & Bowers (2006) bekrefter dette med å hevde at prestasjoner i

team kan forklares ut fra FMM av oppgaven. Videre blir det hevdet at effektiv prestasjon i team krever at medlemmene har overlappende kognitive forestillinger for oppgavens krav og rolleansvar (ibid). Klimoski & Mohammed (1994); Wilson et al. (2007) hevder i sin forskning at team som kan skilte med god felles forståelse knyttet til oppgaven og teamet presterer bedre enn team som ikke besitter denne felles forståelsen. Dersom teammedlemmer har mangel på felles forståelse knyttet til oppgaven og omgivelsene i miljøet vil det påvirke både effektiviteten og samhandlingen til teamet negativt (Wilson et al., 2007).

Ser man på det overnevnte utsagnet i lys av denne forskningen får man en forståelse av hvorfor teamet opplevde en form for ”krise” i mesterskapet. Ved utviklet rolletvetydighet og ingen felles forståelse for FMM, så indikerer forskningen svekkede prestasjonsmuligheter. Disse uttalelsene finnes særs interessante, videre ville det vært spennende å se svarene til treneren i lys av spillernes for å se om de samsvarer med hverandre. På bakgrunn av oppgavens rammer finnes ikke denne muligheten. Etter videre analyser finner jeg at trener 1 og 2 ikke opplevde former for rolletvetydighet. Tvert imot så opplever de høy rolleklarhet i sine respektive team, noe som tidligere forklart er motpolen til rolletvetydighet. Avslutningsvis bør det framheves at trener 3 beskriver i intervjuet at den manglende felles forståelsen og rolletvetydigheten bare var fremtredende i hans første mesterskap som landslagstrener. Treneren hevder at det første mesterskapet er noe han har tatt lærdom av, og det kan virke som om treneren har rettet et større fokus på både dannelse av felles forståelse og rolleklarhet i senere tid.

5.2.4 Krysstrening

På bakgrunn av hvor viktig trenerne finner det at spillerne må se sin rolle i lys av medspillernes, vil det være interessant å belyse hvorvidt de anvender seg av krysstrening. Denne formen for trening kan gjennomføres på ulike måter, men grunntanken med treningen er at man setter medlemmene av teamet i ukjente roller med mål om at det skal gi større kunnskap angående medspillernes rolle. Dette kan eksemplifiseres gjennom at man som trener setter en spiller som vanligvis innehar rollen som 3er i forsvar på en 2er posisjon, og vice versa. Treningen gjennomføres med mål om at man skal kunne se 2er posisjonens situasjonsbilde, for så i neste ledd kunne samhandle mer hensiktsmessig med sidemannen. Krysstrening skal med henhold til faglitteraturen være noe som kan fremme at spillerne blir klar over teammedlemmers roller og ansvarsområder. Volpe et al. (1996) hevder at krysstrening fungerer som virkemiddel for dannelse av presise FMM, noe som tidligere

forklart øker yteevnen til teamet. Tidligere i oppgaven blir begrepet *interposisjonskunnskap* (IPK) presentert. IPK er den kunnskapen et teammedlem har om roller, oppgaver, atferdsmønstre hos de andre medlemmene i ulike situasjoner (Volpe et al., 1996). På spørsmål knyttet til om teamet har anvendt seg av krysstrening svarer trenerne med relativt stor enighet. Alle trenerne viser til at de har anvendt krysstrening i liten grad, grunnen er tidsaspektet. Ut i fra intervjuene beskriver alle trenerne at krysstrening ikke er en treningsmetode som prioriteres i treningsarbeidet for fremmelse av FMM. Trenerne har andre metoder for å fremme FMM i teamet, noe jeg tidligere har belyst i oppgaven. Etter videre analyser finner jeg at trener 2 og 3 har anvendt det i større utstrekning enn hva trener 1 har gjort. Trener 1 hevder han aldri har anvendt krysstrening som metode.

”Nei, denne metoden brukte jeg ikke på landslaget. Grunnen til det er tidsaspektet”

Trener 1

Dette er motstridende med henhold til de tidligere presenterte utsagn og litteratur. Treneren presiserer viktigheten av å se sin rolle i lys av medspillernes, men anvender ikke krysstrening for å fremme denne forståelsen. Forskning presentert av Volpe et al. (1996) indikerer at krysstrening vil være et hjelpemiddel for teamets dannelse av spesifikke FMM (ibid). Krysstreningen kan også være med på å fremme spillernes felles forståelse for hvordan ulike situasjoner skal løses, noe som i følge Klimoski & Mohammed (1994); Wilson et al. (2007) skal medføre i at teamet samhandler mer hensiktsmessig. På den andre siden viser både trener 2 og 3 til at metoden har blitt anvendt, men kanskje ikke så mye som dem burde. Trener 2 beskriver gjennom intervjuet at han har stor tro på metoden, men at han ikke finner tid til å gjennomføre krysstrening i stor utstrekning: *”Vi har brukt det i liten grad og det er først og fremst på grunn av tidsperspektivet, men jeg har tro på det som en metode”*. Dette er samme årsaksforklaring som trener 1 viser til. Derimot så viser trener 2 til eksempler hvor han har anvendt seg av krysstrening med gode resultater. Treneren har da valgt å sette sidebackene i kantposisjon i spill-sekvenser.

”For en bakspiller (sideback) som ikke er spesielt god til å se kanten sin så kan det være nyttig for den spilleren å spille en del kant på trening eller i kamp for å oppleve hvor mange situasjoner det er hvor du faktisk kunne ha fått ballen på kanten, men som sidebacken ikke ser eller ikke er oppmerksom på. Det har jeg opplevd er en av de mest effektive sånne krysstreningene som du kan gjøre i håndball” Trener 2

Trener 2 hevder at krysstreningen har vært et hjelpemiddel for å skape større bredde i det etablert angrepsspillet. Man ser gjennom utsagnet at målet med denne treningen er å gi bakspillerne en forståelse for kantspillernes rolle og situasjonsbilde. Denne formen for trening kan gi bakspillerne større forståelse av hvordan deres rolle som sideback i angrep påvirker kantspillernes muligheter for å bli inkludert i spillet. Krysstreningen vil i dette tilfellet øke sidebackens IPK (Volpe et al., 1996). Grunnen til det er at ved å spille i kantposisjonen på trening vil sidebackene få en bedre forståelse av kantspillernes situasjonsbilde. Ved utvikling av bedre forståelse knyttet til andre teammedlemmers roller økes muligheten for effektiv samhandling (ibid). På spørsmål knyttet til hvorfor treneren ser på krysstrening som en effektiv treningsmetode så svarer han følgende:

”Jo, det har nettopp med det du sier eller nevnte, det har med å gjøre at du forstår bedre din makkers eller din medspillers situasjon, du får en større forståelse av hva det betyr hvis jeg gjør si eller så” Trener 2

Man ser gjennom utsagnet at treneren bekrefter den overnevnte forskningen, Volpe et al. (1996) hevder at krysstrening er med på å øke forståelsen av situasjonsbilde til andre teammedlemmer. Videre i utsagnet kan man se at trener 2 refererer til at krysstreningen også kan øke bevisstheten på hvordan egne handlinger påvirker resten av teamet i oppgaveløsning. Ved å øke bevisstheten på hvordan egne handlinger påvirker andre teammedlemmers situasjonsbilde, vil det kunne medføre i at spillerne skaper gjensidige forventninger til hvordan man skal løse oppgaven. Som nevnt tidligere så finnes dette særs viktig for effektiv samhandling i team (Cannon-Bowers et al., 1993; Reimer et al., 2006). I håndball er teammedlemmer gjensidig avhengige av hverandre i oppgaveløsning, noe som implisitt øker kravet om gjensidig forventning knyttet til oppgaven (Cannon- Bowers & Bowers, 2006). For å skape denne gjensidige forventningen så vil det være avgjørende at teammedlemmene kommuniserer sammen både under og etter eksempelvis spill sekvenser, for å finne adekvate løsninger for hvordan situasjoner skal løses. Forskningen til Volpe et al. (1996) indikerer at team som har anvendt krysstrening i treningssammenheng anvender seg av mer effektive kommunikasjonsstrategier. Videre hevdes det at krysstrente team kommuniserer mer på eget initiativ (ibid).

Trener 3 forklarer gjennom intervjuet at han også har anvendt seg av krysstrening som metode i treningsarbeidet. Der da trener 2 viser til at teamet anvendte krysstreningen i angrepsspillet, viser trener 3 til at han benyttet seg av metoden for å fremme samhandlingen i etablert forsvar.

”Så derfor tror jeg det er veldig viktig, jeg har i hvert fall forsøkt å jobbe med at de fire som skal stå i midtblokken skal kunne mestre alle de 4 posisjonene, man får alltid en favorittplass, men at du i hvert fall kan stå i disse posisjonene en liten tidsperiode før man får byttet tilbake. Så på trening når vi har fokus på forsvar så skal alle de som står i midtforsvaret trene både på 2`er og 3`er posisjon. Dette gjør vi for at spillerne skal kunne fungere både som 2`er og 3`er” Trener 3

Man ser her at trener 3 setter opp teammedlemmene som skal koordinere sine handlinger i midtforsvaret på alle posisjoner i treningsammenheng. Treneren begrunner dette med at han vil spillerne skal kunne mestre alle disse posisjonene (2`er og 3`er). Grunnen er at man ofte kan havne på andre posisjoner i kampsituasjon, og dermed må man kunne handle effektivt hvis dette inntreffer. Det at en 3`er inntar rollen som 2`er i samhandlingsøvelser vil kunne medføre i at spilleren som opprinnelig spiller 3`er øker IPK med henhold til 2`ersens rolleansvar (Volpe et al., 1996). Denne treningen øker 3`erens forståelse av hvordan 2`erens SA er i ulike situasjoner. Cannon- Bowers & Bowers (2006) hevder at dette kan fungere som et virkemiddel for å fremme teamets effektivitet. Grunnen er at teammedlemmene lærer og forstår kravene til sine teammedlemmer. Noe som videre kan medføre i at spillerne får en gjensidig forventning knyttet til hvordan man skal handle med henhold til oppgaven (Cannon-Bowers et al., 1993).

Med utgangspunkt i analyser av trener 1, 2 og 3 anses det som at krysstrening kun var fremtredende i team 2 og 3. Trener 1 uttrykker som nevnt tidligere at han aldri benyttet seg av krysstrening som metode i treningsarbeidet for å fremme FMM. Dette anses som bemerkelsesverdig med tanke på hvor viktig han hevder det er for teammedlemmer å se sin rolle i lys av medspillerens rolle. Videre vil det være viktig å påpeke at både trener 2 og 3 referer til at krysstreningen ble anvendt i liten grad i deres respektive team. Derimot viser analyser fra intervjuet med trener 3 at han er den treneren som i størst grad har benyttet seg av krysstrening i treningsarbeidet. Dette da han påpeker at hver gang teamet har forsvarstrening så plasseres alle spillere i ”midtblokken” både på 2`er og 3`erposisjon. Dette er en tydelig indikasjon på at han benytter seg av krysstrening som virkemiddel både for å fremme rolleforståelse og FMM.

6 Oppsummerende konklusjon og fremtidige undersøkelser

I denne undersøkelsen har oppmerksomheten vært rettet mot internasjonale håndballteam og hvordan trenerne i disse teamene oppfatter FMM konseptet. Hensikten har vært å belyse

hvordan og på hvilke måter treneren forsøker å stimulere til FMM for sitt respektive team. Videre belyses det hvordan treneren klargjør teammedlemmenes rolle i denne FMM, samt hvor viktig rolleforståelse er for teamets effektivitet. Følgende problemstillinger er belyst i undersøkelsen:

- På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet?
- På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i denne FMM?

6.1 På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet?

Den foreliggende litteraturgjennomgangen viser at vi har begrenset kunnskap angående hvordan og på hvilken måte FMM implementeres i håndballteam. Analysene i denne undersøkelsen tilsier at FMM eksisterer og har en sentral rolle i alle de respektive teamene (Cannon- Bowers & Bowers, 2006; Giske et al., 2015; Reimer et al., 2006). Trenerne gir detaljerte beskrivelser på hvordan de fremmer samhandling i sine respektive team.

Gjennom analyser av det empiriske materialet ble det identifisert data som belyser at alle de respektive internasjonale håndballteamene utøver systematisk samhandlingstrening for å fremme FMM. Alle trenerne vektlegger antall repetisjoner av taktiske aspekter i treningsarbeidet. Resultatene gir indikasjoner på at denne samhandlingstreningen gjennomføres med mål om at teammedlemmene skal utvikle felles forståelse for utøvende FMM. Trenerne setter spillerne opp i handlingssekvenser hvor målet er at spillerne skal oppøve SA for typiske situasjoner som kan oppstå i flere tidsspill i kampsituasjon. Det søkes etter å øke den indre forutsigbarheten i handlingsmønsteret og koordineringsevnen mellom teammedlemmer.

Videre analyser viser at to av landslagstrenerne adapterer deler av teamets FMM ut fra hvilken motstander man skal møte i kamp. Resultatene indikerer at disse trenerne danner motstanderspesifikke FMM. Sett i lys av presenterte resultater virker det som at trenerne ønsker og fremstå som uforutsigbare ovenfor motstanderteamet. De tilpassede FMM trenes på inn mot fremtidige kamper. Her vektlegges også antall repetisjoner slik at teammedlemmene skal danne seg en felles forståelse for motstandernes svakheter, samt for egen tilpassede FMM. Her anvender trenerne seg av verbal kommunikasjon under og etter ytelsen med den intensjon at spillerne og landslagstrenerne skal opparbeide en gjensidig forventning knyttet til oppgaven.

Eksplisitt kommunikasjon under og etter handlingssekvenser virker å være fremtredende i alle teamene. Kommunikasjonen under og etter ytelsen gjennomføres med mål om at teamet skal

få en felles forståelse for når og hvordan man skal løse ulike situasjoner i henhold til oppgaven. Trenerne uttrykker videre at implisitt koordinasjon er fremtredende i alle team. Trenerne belyser viktigheten av å kunne koordinere handlinger implisitt, da det i noen tilfeller ikke finnes mulighet for verbal kommunikasjon. De kvalitative analysene er ikke ensidige, to av trenerne peker på at teamet i stor grad kan koordinere sine handlinger implisitt i etablert forsvar. Videre belyser den siste landslagstreneren implisitt koordinering ut fra et dyadisk perspektiv. Det finnes at FMM og den implisitte koordinasjonen korrelerer med hverandre, da samtlige av trenerne påpeker at samhandlingstrening over tid er den primære årsaken til dannelse av presise FMM og implisitt koordinasjon.

Felles for to av trenerne er at de eksponerer spillerne for video med den hensikt å forbedre samhandlingsevnen og felles forståelsen for FMM. Disse trenerne anvender video for å evaluere tidligere prestasjoner, for så videre eksponere spillerne for videoklippene. Fastsatte fokusområder danner utgangspunktet for praktiske halltreninger. Evalueringsprosedyrene kan medføre at temaet videreutvikler felles forståelse for teamets FMM.

6.2 På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i denne FMM?

Resultatene fra undersøkelsen viser at samtlige landslagstrenerne påpeker at rolleforståelse er viktig for deres teammedlemmer, grunnen er at alle medlemmene må være klar over hvilke arbeidsoppgaver og plikter de har innenfor FMM's rammer. Gjennom individuelle samtaler og felles møter har trenerne i stor grad tilrettelagt for rolleforståelse og rolleaksept. To av trenerne indikerer at spillerne i teamet også må opparbeide kunnskap om medspillernes rolleansvar. Dette er kjernen i FMM-konseptet, i det man har innsikt i andres rolle så har man FMM innsikt. Teammedlemmer kan da tilpasse egne handlinger ut fra oppgavens krav og andre teammedlemmer.

Videre ble det identifisert data som korrelerer med den foreliggende litteraturen angående rolletvetydighet. Analyser viser at en av de intervjuede trenerne opplevde objektiv rolletvetydighet i teamet ved hans første mesterskap som landslagstrener. I det samme mesterskapet opplevde han at spillerne ikke hadde noen felles forståelse for teamets FMM. Dette virker å ha koherens. Det er rimelig å anta at den opplevde rolletvetydigheten og den manglende felles forståelsen for FMM innvirket negativt for teamets prestasjonsevne.

Analyser av intervjuene viser at krysstrening er en underprioritert treningsmetode hos alle landslagstrenerne, grunnet tidsaspektet. Derimot så viser to av trenerne at de har anvendt metoden for å øke spillernes forståelse for andre teammedlemmers rolleansvar og

situasjonsbilde. To av trenerne presenterer et eksempel hver på hvordan de har anvendt krysstrening for å øke spillernes IPK. Det ene eksempelet omhandler hvordan spillernes IPK kan økes i etablert angrep, mens det andre har som hensikt i å øke spillernes IPK i etablert forsvar.

6.3 Fremtidige undersøkelser.

Den metodiske tilnærmingen som er anvendt i denne undersøkelsen har som hensikt å gi detaljerte beskrivelser angående hvordan landslagstrenerne forsøker å stimulere til FMM for sine respektive team. Det er viktig å påpeke at undersøkelsen består av et lite og strategisk utvalg, og derfor er det klare begrensninger hvorvidt resultatene er valide. Til tross for dette har ikke hensikten med denne undersøkelsen vært å generalisere funnene. Derimot kan funnene bidra til å generere kunnskap om et tema det eksisterer lite teoretisk viten om innen. Videre håpes det at resultatene respondentene gir kan danne grunnlag for fremtidig forskning.

Med bakgrunn i de resultatene som foreligger i denne undersøkelsen oppleves det som at studien genererer kunnskap som ikke eksisterer i den foreliggende faglitteraturen. Giske et al. (2015) har i sin undersøkelse bekreftet FMM's eksistens i elitehåndballteam, men det eksisterer lite empirisk materiale som belyser hvordan elitetrenerne danner felles forståelse for FMM. Det er med andre ord et betydelig behov for videre forskning angående hvordan elitetrenerne stimulerer til FMM for teamet.

Ved videre undersøkelser vil det trolig være hensiktsmessig å gjennomføre dybdeintervjuer med både spillere og trenere, med den hensikt å undersøke om deres oppfatninger samsvarer. Det vil også kunne være hensiktsmessig for å belyse hvilke strategier spillerne opplever er mest effektive for dannelse av felles forståelse for FMM. Denne fremgangsmåten vil kunne generere kunnskap om hvilke pedagogiske tiltak man må benytte seg av for å optimalisere teamtreningen.

Referanser

- Beauchamp, M. R., Bray, S. R., Eys, M. A., & Carron, A. V. (2005). Leadership behaviors and multidimensional role ambiguity perceptions in team sports. *Small Group Research*, 36, 5-20.
- Bourbousson, J., Poizat, G., Saury, J., & Seve, C. (2010). Team coordination in basketball: Description of the cognitive connections among teammates. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22, 150-166.
- Cannon-Bowers, J. A., & Salas, E. (1998). Team performance and training in complex environments: Recent findings from applied research. *Current Directions in Psychological Science*, 83-87.
- Cannon-Bowers, J. A., Salas, E., & Converse, S. (1990). Cognitive psychology and team training: Training shared mental models and complex systems. *Human Factors Society Bulletin*, 33(12), 1-4.
- Cannon-Bowers, J. A., Salas, E., & Converse, S. (1993). Shared mental models in expert team decision making. In N. J. Castellan Jr (Ed.), *Individual and group decision making: current issues* (pp. 221-246). Hillsdale: Lawrence Erlbaum associates.
- Cannon-Bowers, J. A., Tannenbaum, S. I., Salas, E., & Volpe, C. E. (1995). Defining competencies and establishing team training requirements. In R. Guzzo & E. Salas (Eds.), *Team effectiveness and decision making in organizations* (pp. 333- 380). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Cannon-Bowers, J. A., & Bowers, C. (2006). Applying work team results to sports teams: Opportunities and cautions. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(4), 447-462.
- Carling, C., Williams, A. M., & Reilly, T. (2005). *Handbook of soccer match analysis: A systematic approach to improving performance*: Psychology Press.
- Carron, A. V., & Brawley, L. R. (2008). Group dynamics in sport and physical activity. I: T. S. Horn (Red.), *Advances in sport psychology*. (s214-237). USA: Human Kinetics.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Eccles, D. W., & Tenenbaum, G. (2004). Why an expert team is more than a team of experts: A social-cognitive conceptualization of team coordination and communication in sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 26(4), 542-560.
- Eccles, D. W., & Tenenbaum, G. (2007). A social cognitive perspective on team functioning in sport. *Handbook of Sport Psychology*, 3, 264-286.

- Eys, M. A., Carron, A. V., Beauchamp, M. R., & Bray, S. R. (2003). Role ambiguity in sport teams. *Journal of Sports & Exercise Psychology*, 25, 534-550
- Foushee, H. C., Lauber, J. K., Baetge, M. M., & Acomb, D. B. (1986). *Crew Factors in Flight Operations: The Operational Significance of Exposure to Short-haul Air Transport Operations. III*: National Aeronautics and Space Administration, Ames Research Center.
- Gershgoren, L. (2012). *The Development And Validation Of The Shared Mental Models In Team Sports Questionnaire*. (Unpublished doctoral dissertation; Electronic Theses, Treatises and Dissertations; Paper 4862). Florida State University, Tallahassee, FL.
- Gershgoren, L., Medeiros Filho, E., Tenenbaum, G., & Schinke, R. J. (2013). Coaching Shared Mental Models in Soccer: A Longitudinal Case Study. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 7, 293-312.
- Giske, R., & Børgesen, A. (2003). Hvilke konsekvenser har motstandernes forsvarsorganisering for angrepsspillernes handlinger? : en observasjonsstudie av to VM kamper i håndball. *Ballspill*.
- Giske, R., Rodahl, S. E., & Høigaard, R. (2015). Shared Mental Task Models in Elite Ice Hockey and Handball Teams: Does It Exist and How Does the Coach Intervene to Make an Impact? *Journal of Applied Sport Psychology*, 27, 20-35.
- Hellemsvik, K. (1980). *Håndball på min måte*. Oslo
- Johnson-Laird, P. N. (1983). *Mental models: Towards a cognitive science of language, inference, and consciousness*: Harvard University Press.
- Kahn, R. L., Wolfe, D. M., Quinn, R. P., Snoek, J. D., & Rosenthal, R. A. (1964). *Organizational stress: Studies in role conflict and ambiguity*. New York: John Wiley & Son.
- Kalleberg, R., Balto, A., Cappelen, A., Nagel, A. H., Nymoene, H. S., Rønning, H., & Nagell, H. W. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*: Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteer.
- Klein, G. A. (1999). *Sources of power: How people make decisions*: MIT press.
- Klimoski, R., & Mohammed, S. (1994). Team mental model: Construct or metaphor? *Journal of management*, 20, 403-437.
- Krumsvik, R. J. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode : ei innføring*. Bergen: Fagbokforl.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitative forskningsintervjuen*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2012). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk forlag.

- Orasanu, J. (1990). *Shared mental models and crew decision making* (Tech. Rep. No. 46). Princeton, NJ: Cognitive Sciences Laboratory.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Reimer, T., Park, E. S., & Hinsz, V. B. (2006). Shared and coordinated cognition in competitive and dynamic task environments: An information- processing perspective for team sports. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4, 376-400.
- Ronglan, L. T. (2000). *Gjennom sesongen : en sosiologisk studie av det norske kvinnelandslaget i håndball på og utenfor banen*. Norges idrettshøgskole, Oslo.
- Rouse, W. B., Cannon-Bowers, J. A., & Salas, E. (1992). The role of mental models in team performance in complex systems. *Systems, Man and Cybernetics, IEEE Transactions on*, 22, 1296-1308.
- Salas, E., Cooke, N. J., & Rosen, M. A. (2008). On teams, teamwork, and team performance: Discoveries and developments. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 50(3), 540-547.
- Salas, E., DiazGranados, D., Klein, C., Burke, C. S., Stagl, K. C., Goodwin, G. F., & Halpin, S. M. (2008). Does team training improve team performance? A meta-analysis. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 50, 903-933.
- Silverman, D. (2011). *Interpreting qualitative data: A guide to the principles of qualitative research*: Sage Los Angeles, CA.
- Stout, R. J., Cannon-Bowers, J. A., Salas, E., & Milanovich, D. M. (1999). Planning, shared mental models, and coordinated performance: An empirical link is established. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 41, 61-71.
- Tannenbaum, S. I., Salas, E., & Cannon-Bowers, J. A. (1996). Promoting team effectiveness. *Handbook of work group psychology*, 503-529.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (4.utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Volpe, C. E., Cannon-Bowers, J. A., Salas, E., & Spector, P. E. (1996). The impact of cross-training on team functioning: An empirical investigation. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 38, 87-100.
- Ward, P., & Eccles, D. W. (2006). A commentary on "team cognition and expert teams: Emerging insights into performance for exceptional teams." *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4, 463-483.
- Wilson, K. A., Salas, E., Priest, H. A., & Andrews, D. (2007). Errors in the heat of battle: Taking a closer look at shared cognition breakdowns through teamwork. *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society*, 49(2), 243-256.

7 Vedlegg

7.1 Vedlegg 1 intervjuguide

Intervjuguide Masteroppgave.

Det vil stilles oppfølgings spørsmål dersom respondenten har mer å utdype innenfor visse temaer.

- Grunntema en: Fellesmentale modeller i treningssammenheng
- Grunntema to: Fellesmentale modeller i kamp
- Grunntema tre: Rollefordeling, rolleforståelse og ansvarsområder
- Grunntema fire: Videomøter og analyse
- Grunntema fem: Viktigheten av felles mentale modeller

Grunntema en: Felles mentale modeller i treningssammenheng.

1: Hvilke tiltak anvendes for å fremme samhandlingen til laget i treningssammenheng, med tanke på det kollektive spillet?

2: Litteraturen presenterer ulike metoder for å fremme fellesforståelsen mellom lagmedlemmer (krysstrening, selvkorrigeringsstrening), anvender du deg av disse metodene?

3: Når dere forbereder dere til kamp, spiller de som skal starte kampene sammen i både forsvar og angrep for å få opp samhandlingen?

4: I håndball blir det snakket om kollektive retningslinjer, har ditt lag kollektive retningslinjer i alle spillets faser? Og på hvilken måte legger du disse frem for spillerne (Praktisk, teoretisk)?

5: Tror du at du å spillerne deler samme forståelse av hvordan systemet som utøves skal gjennomføres?

6: Hvor mye av tiden laget har sammen brukes på at spillerne skal danne en fellesforståelse av det systemet (etablert forsvar, angrep) dere vil at laget skal utøve?

7: Hvor viktig tror du det er at spillerne deler en felles oppfattelse av ulike situasjoner?

8: Hvor viktig er kommunikasjon for samhandlingen i teamet? Og på hvilke måter kan man kommunisere? (audiotivt, tegn, paralingvistisk).

Grunntema to: Fellesmentale modeller før og under konkurranse.

1: Hvordan forbereder laget seg til kamp? Med tanke på planlegging i forkant?

2: Har dere en kollektiv plan for hver kamp? Er spillerne delaktige i dannelsen av disse kollektive planene?

3: Med tanke på at lag har ulike kvaliteter, endres den kollektive planen ut i fra motstandernes kvaliteter? Om ja, på hvilken måte?

4: Dersom det oppstår en krise, hvordan løser teamet dette? Tror du en felles forståelse for det utøvende systemet kan være avgjørende for en eventuell kollaps?

5: Tror du spillerne har mentale modeller seg i mellom? 2o2 3o3?

6: Det blir snakket mye om kommunikasjon i forsvar og i angrep, men i stressede situasjoner er det begrensede muligheter for kommunikasjon, tror du da spillerne stoler på eksiterende kunnskap?

Grunntema tre: Rollefordeling, rolleforståelse og ansvarsområder.

1: Det blir ofte snakket mye om roller, hvor viktig mener du det er med å fastsette roller til spillerne?

2: Hvordan gjennomføres denne rollesettingen? (Individuelt, felles, to og to)?

3: Hvor viktig mener du det er at spillerne selv forstår sin egen rolle?

4: Rolletvetydighet blir diskutert i litteraturen som omhandler team, hvor hemmende tror du det er for prestasjon på høyt nivå? Tror du det forekommer i ditt lag?

5: Legges det vekt på at spillerne aksepterer den rollen de får? Har du opplevd at spillere ikke aksepterer en tildelt rolle?

6: Hvor viktig mener du det er med rolleklarhet?

7: I hvilken grad er spillerne klar over de andre spillernes roller? Slik man kan skape gjensidige forventninger til hverandre?

8: Tror du det er viktig at spillerne må forstå sin rolle i lys av de andres roller?

Grunntema fire: Videoanalyse & statistiske analyser.

1: På hvilken måte anvendes video og analyse for å fremme samhandlingen i laget?

2: Har dere videomøter og analyse felles med spillerne før hver kamp?

3: Blir disse hjelpemiddelelene anvendt i treningssammenheng?

4: Hvor viktig tror du det er med video analyse for dannelse av en fellesforståelse av et system?

5: På hvilken måte implementeres kunnskapen fra evalueringsfasen seg til fremtidige prestasjoner?

Grunntema fem: Viktigheten av felles mentale modeller.

1: Hvor viktig mener du det er at spillerne har en felles forståelse for hvordan det utøvende systemet gjennomføres? Kan det skille mellom høy/lav prestasjon?

2: Har du som trener fokus på at spillerne skal utvikle en delt oppfattelse seg imellom?

3: Hvordan løser dere eventuelle problemer i det kollektive spillet?

4: Hvordan håndterer du avvik fra de fastsatte modellene? (dine tanker)

5: Har noen spillere større mulighet til å bryte ut fra modellene?

7.2 Vedlegg 2: Informert samtykke

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Felles mentale modeller i internasjonale håndballag”

Bakgrunn og formål

Formålet er å belyse hvordan trenerne i internasjonale håndballag fremmer samhandling ved hjelp av felles mentale modeller. Jeg skal gjennom kvalitative intervju med trenerne til de respektive lagene belyse hvordan innlæring av nye systemer fungerer og på hvilken måte de fremmer disse felles mentale modellene.

Problemområder:

På hvilken måte forsøker treneren å stimulere til FMM for teamet

På hvilken måte klargjør treneren spillernes rolle i denne FMM

Hva innebærer deltakelse i studien?

All data som samles inn blir gjort i form av kvalitative intervju på ca 1 time. Spørsmålene vil i hovedsak legge vekt på respondentens subjektive oppfattelse innenfor temaet «felles mentale modeller». Og hvordan du som trener fremmer disse modellene i ditt lag. Opplysningene blir innhentet i form av lydopptak, for så i neste ledd bli ordrett transkribert.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Informasjonen som innhentes vil bare være tilgjengelig for meg som student og veileder. Informasjonen vil bli oppholdt på en passord beskyttet kilde som bare jeg som student har tilgang til. Dere som deltakere vil ikke kunne gjenkjennes av andre enn dere selv. Årsaken er at alle svar i publikasjonen vil bli anonymisert.

Prosjektet skal etter planen avsluttes den 15.06.2015. Etter oppgaven er skrevet og levert vil all informasjon bli slettet slik ingen andre får tilgang til den. Dersom deres datamateriale skal brukes i andre publikasjoner vil dere bli kontaktet for godkjenning.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du har spørsmål angående studien, ta kontakt med Joar Gjerde (93055955)

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg samtykker til å delta i intervju

7.3 Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr: 985 321 884

Rune Giske

Institutt for grunnskolelærerutdanning, idrett og spesialpedagogikk Universitetet i Stavanger

4036 STAVANGER

Vår dato: 15.01.2015

Vår ref: 41185 / 3 / AGL

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 12.12.2014. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 14.01.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

41185	<i>Felles mentale modeller i internasjonal håndball</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Rune Giske</i>
Student	<i>Joar Gjerde</i>

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Audun Løvlie

Kontaktperson: Audun Løvlie tlf: 55 58 23 07

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Joar Gjerde j.gjerde@stud.uib.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uis.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7891 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kjate.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nedmaa@sv.uit.no

Vi kan ikke se at det behandles personopplysninger med elektroniske hjelpemidler, eller at det opprettes manuelt personregister som inneholder sensitive personopplysninger. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.

Det ligger til grunn for vår vurdering at alle opplysninger som behandles elektronisk i forbindelse med prosjektet er anonyme.

Med anonyme opplysninger forstås opplysninger som ikke på noe vis kan identifisere enkeltpersoner i et datamateriale, verken:

- direkte via personentydige kjennetegn (som navn, personnummer, epostadresse el.)
- indirekte via kombinasjon av bakgrunnsvariabler (som bosted/institusjon, kjønn, alder osv.)
- via kode og koblingsnøkkel som viser til personopplysninger (f.eks. en navneliste)
- eller via gjenkjennelige ansikter e.l. på bilde eller videoopptak.

Personvernombudet legger videre til grunn at navn/samtykkeerklæringer ikke knyttes til sensitive opplysninger.